

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

KATEDRA KŘESŤANSKÉ VÝCHOVY

EVA KŘUPALOVÁ

KNĚZ JAN SARKANDER JAKO SVĚTEC

**Východiska pro obsah katecheze s mladými
lidmi**

DIPLOMOVÁ PRÁCE

VEDOUCÍ PRÁCE: DOC. LUDVÍK DŘÍMAL, TH.D.

OLOMOUČ 2012

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně
a použila při tom jen uvedenou literaturu.

V Olomouci dne 18. 4. 2012

Děkuji docentu Ludvíku Dřímaloovi, Th.D. za odborné vedení práce a poskytnutí cenných rad a podnětů, a všem, kteří mě provázeli svou modlitbou.

OBSAH

Obsah	4
Seznam obrázků	7
Úvod	9
1 Vymezení pojmu „mladý člověk“	11
1.1 Období lidského života podle vývojové psychologie	11
1.2 Mladý člověk	12
1.2.1 Adolescence z pohledu vývojově psychologie	12
1.2.1.1 Vymezení období adolescence.....	13
1.2.1.2 Intelektuální oblast a volný čas.....	14
1.2.1.3 Mravní vývoj.....	15
1.2.1.4 Hledání a budování identity	16
1.2.1.5 Adolescentní moratorium.....	17
1.2.2 Adolescence z pohledu náboženské pedagogiky	18
1.2.2.1 Synteticko-konvenční víra – lojalista.....	18
1.2.2.2 Individuálně-reflektivní víra – hledač.....	19
2 Vymezení pojmu „katecheze“	20
2.1 Identita, účel a cíl katecheze v obecné rovině.....	20
2.1.1 Identita katecheze.....	20
2.1.2 Účel katecheze	21
2.1.3 Cíl katecheze	21
2.2 Podstatné prvky katecheze mladých lidí.....	22
2.2.1 Metoda katecheze.....	23
2.2.1.1 Úloha katechety	23
2.2.1.2 Induktivní a deduktivní metoda	24
2.2.1.3 Zkušenost	24
2.2.1.4 Rozvoj činnosti a práce ve skupině.....	25
2.2.2 Katecheze mladých lidí.....	26

3 Život a cesta víry svatého Jana Sarkandra.....	28
3.1 Dobové pozadí	28
3.2 Katolická církev na Moravě na přelomu 16. a 17. století.....	31
3.3 Životopis sv. Jana Sarkandra.....	34
3.3.1 Dětství, mládí a cesta ke kněžství.....	34
3.3.2 Kněžské působení Jana Sarkandra	37
3.3.3 Jan Sarkander – farář v Holešově	39
3.3.4 Zatčení.....	40
3.3.5 Mučení a smrt	43
3.3.5.1 První výslech.....	44
3.3.5.2 Druhý výslech	45
3.3.5.3 Třetí výslech.....	46
3.3.5.4 Čtvrtý výslech	46
3.3.5.5 Umírání a smrt	47
3.4 Sarkanderova cesta k beatifikaci a kanonizaci.....	49
4 Svatý Jan Sarkander v tradici církve.....	51
4.1 Ověřená fakta	51
4.2 Legendy a tradovaný výklad života světce	52
4.2.1 Životopisy	53
4.3 Literární prameny o životě svatého Jana Sarkandra	55
4.4 Svatý Jan Sarkander v umění.....	56
4.4.1 Kostely a poutní místa	57
4.4.2 Sochy a obrazy	58
4.4.3 Světcovy atributy	59
4.4.4 Liturgické slavení a písně	60

5 Poselství života sv. Jana Sarkandera	63
5.1 Svatý Jan Sarkander v očích našich předků	63
5.1.1 Svatý Jan - horlivý pastýř	63
5.1.2 Svatý Jan – mučedník zpovědního tajemství	65
5.2 Svatý Jan Sarkander a jeho význam pro dnešní mladou generaci	67
5.2.1 Věrnost	67
5.2.2 Horlivost	69
5.2.3 Statečnost	70
5.2.4 Poslušnost	71
5.2.5 Cit pro spravedlnost	73
5.2.6 Sarkanderův postoj k nekatolíkům	74
Závěr	76
Obrazová příloha	77
Bibliografie	88
I. Církevní dokumenty	88
II. Primární literatura	89
III. Sekundární literatura	90
Zdroj fotografií	93
Anotace	94

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obrázek 1	Kaple svatého Jana Sarkandra v Olomouci, zvaná „Sarkandrovka“.....	78
Obrázek 2	<i>Pramen živé vody svatého Jana Sarkandra</i> od sochaře Otmara Olivy.	79
Obrázek 3	Socha svatého Jana Sarkandra na presbyteriální straně kaple. Pohled z Universitní ulice.	80
Obrázek 4	Oltářní obraz s vyobrazením svatého Jana Sarkandra na bočním oltáři v kostele sv. Michala v Olomouci.	81
Obrázek 5	Boční oltář svatého Jana Sarkandra s ostatky v lodi katedrály svatého Václava v Olomouci.	82
Obrázek 6	Socha sv. Jana Sarkandra na Sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci.....	83
Obrázek 7	Socha svatého Jana Sarkandra v místě, kde byl Sarkander zajat, u obce Troubky.....	84
Obrázek 8	Sochy svatých Jana Nepomuckého a Jana Sarkandra (vpravo) s ukřižovaným Kristem uprostřed na Bočkově náměstí v Potštátě.....	85
Obrázek 9	Kaple sv. Jana Sarkandra v budově Arcibiskupského kněžského semináře v Olomouci.	86
Obrázek 10	Obraz sv. Jana Sarkandra vytvořený ku příležitosti jeho svatořečení v roce 1995 v katedrále sv. Václava.	87

Zkratky biblických knih uvedené v textu jsou převzaty z ekumenického překladu *Bible, Písma svatého Starého a Nového zákona*, Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985.

ÚVOD

„Hele, nevíš, komu je tahle kaple zasvěcena?“ „No, počkej... tomu, co ho upálili... no, Komenskému...“ Toto je doslovná citace z útržku rozhovoru dvou středoškoláků u kaple svatého Jana Sarkandera v Olomouci.¹ Jedná se sice o ukázkou hlubšího problému v oblasti všeobecné vzdělanosti naší mladé generace, než jen neznalosti našeho národního světce, ale přesto nás přivádí k potřebě věnovat se Janu Sarkanderovi, který je úzce spjat s městem Olomoucí, olomouckou univerzitou i s naší fakultou, více do hloubky.

Je zcela jasné (ačkoliv jistě existují i výjimky), že dnešní mládež nemá s Janem Sarkanderem skoro žádné zkušenosti. Možná zaslechli, že jemu zasvěcena kaple v centru Olomouce. Někteří vědí, že je českým světcem. Malá skupinka mladých tuší, že byl umučen. Proto si klademe za cíl shromáždit co nejvíce informací o tomto světci a na jejich základě nalézt, co je v jeho životě inspirativní pro dnešní mladé lidi a čím může být Jan Sarkander vzorem pro následování vzhledem k jejich cestě víry. A zároveň i pomocí katecheze uvést tohoto moravského světce do většího povědomí dnešní katolické mládeže.

Téma této práce vzniklo na základě návrhu vedoucího práce katecheticky zpracovat určitého světce. Jana Sarkandera jsme vybrali pro jeho úzké sepjetí s Olomoucí, Moravou a Slezskem. V této práci vycházíme z množství děl, starších i novějších, které se věnují Janu Sarkanderovi vzhledem k jeho životu, umučení a cestě k beatifikaci a kanonizaci. Avšak ani jedna z knih, jež jsou v dnešní době k dispozici, nenabízí žádná témata pro Sarkanderovo využití při katechezi kromě jeho životopisu.

První kapitola této práce nás zavede do oblasti vývojové psychologie, pomocí jejichž poznatků si vymezíme, koho pokládáme za

¹ Rozhovor zaznamenaný v letošním akademickém roce při jedné z cest z budovy Cyrilometodějské teologické fakulty.

mladého člověka. Po tomto vymezení se budeme věnovat základním charakteristikám tohoto vývojového období člověka a nezapomeneme ani na stanovení etapy duchovního vývoje odpovídající tomuto období a jejím základním rysům.

Katecheze jak v obecné rovině, tak i v specifické podobě určené pro skupinu mladých lidí, bude obsahem druhé kapitoly. Určíme si její identitu, účel a cíl, a zároveň se také budeme věnovat specifickým rysům katecheze mladých.

Ve třetí kapitole sestavíme Sarkanderův životopis, dříve však popíšeme dobové pozadí, jak v rámci celého území českých zemí, tak i na Moravě, abychom tak lépe pochopili události v životě Jana Sarkandera. Jako zdroj informací nám posloužilo rozsáhlé dílo dr. Josefa Foltynovského: *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, a drobnější práce dr. Bohumila Zlámala: *Blahoslavený Jan Sarkander*.

O tom, jak nám Jana Sarkandera podává tradice církve, pojednává čtvrtá kapitola. V první části této kapitoly se zaměříme na prameny o Janu Sarkanderovi a literárnímu zpracování jeho života. Rozsáhlé oblasti uměleckého zpracování Janovy postavy se věnuje druhá část čtvrté kapitoly. Velký prostor je zde vedle výtvarného umění, tedy architektury, sochařství a malířství, věnován i liturgickému slavení a hudbě.

Pátá kapitola představuje určitou konkluzi celé práce. Na základě informací, jež jsme nashromáždili v předchozích kapitolách, se pokusíme představit, proč byl tento světec ctěn generacemi našich předků. Toto je obsahem první části kapitoly. Ve druhé části se budeme věnovat vlastnostem a postojům Jana Sarkandera vzhledem k dnešní mladé generaci, a také impulsům, které tyto vlastnosti poskytují katechezi.

1 VYMEZENÍ POJMU „MLADÝ ČLOVĚK“

V této kapitole využijeme poznatky z oblasti vývojové psychologie a náboženské pedagogiky, abychom tak mohli vymezit to, co myslíme pod pojmem mladý člověk.

První podkapitola představuje vymezení jednotlivých období lidského života podle vývojové psychologie. Ve druhé podkapitole se již zaměříme na mladého člověka, tedy na období, které podle nás pod tento pojem spadá. Nejprve se mladému člověku budeme věnovat z pohledu vývojové psychologie a následně z pohledu náboženské pedagogiky.

1.1 OBDOBÍ LIDSKÉHO ŽIVOTA PODLE VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

Lidský život nelze rozdělit na řadu po sobě jdoucích typických stádií, které by byly platné pro každého, nebo alespoň pro většinu lidí. Proto bude následující vymezení pouze orientačního rázu. Jednotlivá období jsou více či méně ohraničená biologickými, sociálními či psychologickými předěly.²

Jako první etapu lidského života chápeme období prenatální, které začíná početím a končí porodem. Druhou etapou je kojenecké období, ve kterém lze vymezit i dvacetí osmi denní období novorozenecké. Kojenecké období má svůj začátek bezprostředně po porodu a podle obecného mínění končí prvními narozeninami. Po kojeneckém věku následuje období batolecí, které je vymezeno prvním až třetím rokem života. Po třetím roce života dítěte začíná předškolní období, které je ukončeno nástupem povinné školní docházky. Školní věk lze rozdělit na mladší, který se překrývá se školní docházkou na prvním stupni základní školy, tedy od šesti do jedenácti let. A na starší, jež je spojen s obdobím puberty a začíná přibližně v jedenácti letech. Starší školní věk končí

² Srov. ŘÍČAN, P., *Cesta životem*. s. 54.

patnáctým rokem života. Období mezi patnáctým a dvacátým rokem života nazýváme adolescencí. Období dospělosti lze pak rozdělit na tři období: mladou dospělost (20-30 let), střední (30-45 let) a zralou (45-60 let). Poslední etapou lidského života je stáří, které začíná přibližně v šedesáti letech.³

1.2 MLADÝ ČLOVĚK

Jako mladého člověka v této práci chápeme člověka dospívajícího. Jedná se o člověka ve věku od patnácti do dvaceti pěti let, který již není pro společnost dítětem, ale zároveň mu však není společností přičtena role dospělého jedince.⁴ Ocitáme se tak v období adolescence, popřípadě prodloužené adolescence, ačkoli podle věku studenti posledních ročníků vysokých škol spadají do období mladé dospělosti. Jako vstup do dospělosti však chápeme ekonomické osamostatnění mladého člověka, což ale u většiny vysokoškolských studentů nastává až po dokončení základních vysokoškolských kurzů a nástupem do zaměstnání.

Nejprve se budeme věnovat poznatkům vývojové psychologie o adolescenci. Druhá podkapitola nás zavede k poznatkům o období adolescence z pohledu náboženské pedagogiky.

1.2.1 ADOLESCENCE Z POHLEDU VÝVOJOVĚ PSYCHOLOGIE

Adolescenci lze pokládat za vrchol mládí. Člověk je v tomto období tělesně i duševně nejsvěžejší, nejbystřejší a nejdychtivější. Svůj život svobodně a zodpovědně přebírá do svých rukou. Na druhou stranu se však jedná o období velmi těžké a plné rozporů. Adolescent se totiž musí vyznat sám v sobě, nalézt své místo ve světě a dokončit přípravu ke svému společenskému uplatnění, tedy vstupu do práce, či učinit závažné

³ Srov. ŘÍČAN, P., *Cesta životem*, s. 54-55.

⁴ Srov. PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. s. 125.

rozhodnutí o vstupu na vysokou školu, kde bude své předpoklady dále rozvíjet. V oblasti lásky adolescent nemá prožívat jen různá okouzlení, ale má usilovat o vztah pevnějšího a hlubšího charakteru. Hledání sama sebe a svého místa ve světě bývá bolestné, a tak mladý člověk prožívá hluboké krize, které jako pozorovatelé těžce chápeme. Ke konci období se však objevuje a následně převládá radostné ladění, objevuje se pocit vnitřní síly, mládí a krásy, a dochází k prohloubení a zesílení citové a rozumové stránky.⁵

1.2.1.1 Vymezení období adolescence

Branou do období adolescence je po biologické stránce chvíle, kdy muž a žena pohlavně dozrávají, k čemuž však u dívek dochází dříve než u chlapců. Po stránce sociální je mezním bodem okamžik, kdy si mladý člověk určuje své budoucí povolání vstupem na střední školu.

Horní hranici adolescence však nelze jednoznačně určit. Jako konveční se uvádí dvacátý rok života. Neexistuje totiž žádný jednoznačný předěl ani v biologické, ani v sociální oblasti. Pokud bychom pokládali za přechod k dospělosti ekonomické osamostatnění jedince, narazíme na problém, že rozdíl mezi „dospělou“ dělnicí s výučním listem a „dospělou“ absolventkou vysoké školy by byl až šest let. Proto mluvíme u vysokoškoláků o tzv. prodloužené adolescenci, která pak končí v přibližně 22-23 letech.⁶

⁵ Srov. ŘÍČAN, P., *Cesta životem*. s. 191.

⁶ Srov. *ibid.*, s. 192.

1.2.1.2 Intelektuální oblast a volný čas

Mladý člověk se nenachází na vrcholu své inteligence, ale přiblížil se mu natolik, že je rovnocenným partnerem svým rodičům i učitelům. Jeho úsudek je v tomto období bystřejší, rychlejší, originálnější, ale zároveň i ukvapenější.⁷

Adolescenti věnují mnoho volného času rozhovorům, ačkoliv zároveň pociťují i hlubokou potřebu samoty. V rozhovorech mladí lidé řeší existenční otázky, zvláště po smyslu života, sdělují si své nejrůznější zkušenosti a zároveň se učí umění konverzace, tzn. učí se mluvit a naslouchat si vzájemně.

V tomto období se mladí také věnují četbě, zvláště dobrodružné, historické či cestopisné. S šestnáctým rokem objevují kouzlo psychologických románů, díky nimž se učí mezilidským vztahům. Adolescent je také otevřen dramatům, zajímá ho pravda, ať je jakkoli drsná a tragická, nepotřebuje sentimentalitu a šťastné konce za každou cenu. Rovněž začíná rozumět vážné hudbě a dokáže ji ocenit.

Zájmy přetrvávající či vzniklé v období adolescence mají hluboký význam pro další období života. Ať se jedná o sport či o aktivně provozovanou hudbu, která mladému člověku poskytuje prostor k vyjádření svých citů a vytváří cenné vztahy mezi posluchači a hráči. Podobný význam má i ochotnické divadlo, protože dává mladým možnost vžít se do různých rolí a tak hledat pravou roli ve svém životě.⁸

⁷ Srov. ŘÍČAN, P., *Cesta životem*. s. 200.

⁸ Srov. *ibid.*, s. 200-201.

1.2.1.3 Mravní vývoj

Mladí lidé se velmi intenzivně zabývají otázkami svědomí, odpovědnosti, viny, spravedlnosti či zla, ale zároveň však mnohem střízlivěji. Odmítají sentimentalismus a formální konformismus, v nichž vidí zbabělost dospělých.

Adolescent je mravním absolutistou. Chápe totiž, že správné a obecně prospěšné jednání se může stát nejvyšší normou a ústředním bodem, jemuž člověk podřídí celý svůj další život.

Mladý člověk je v abstraktním myšlení schopen pojmut jako objekt mravního činu celé lidstvo. Dokáže mít účast s trpícími na druhém konci světa. Uvažuje nad důsledky svých činů. Dokáže pochopit, že skutečnost jeho přítomnosti v tomto světě je výzvou k velkým činům nebo ke každodenní obětavé službě nemocným, opuštěným a jinak trpícím lidem.

Na základě svých absolutních mravních hodnot soudí i společnost, a to velmi přísně, zvláště pak své rodiče, učitele, vychovatele či kněze.

Adolescentní absolutismus však sebou nese i dvě nebezpečí. První nebezpečí představuje možnost, kdy se adolescent poté, co pozná nereálnost svých ideálů, může zlomit a následně hledat opačnou cestu v bezohledném egoismu. Druhým nebezpečím je pak zjemnění mravního usuzování. Mladý člověk může být teoreticky mravně absolutistický, ale prakticky bývá líným a nijak statečným a obětavým člověkem. Pokud je rafinovaný a inteligentní, dokáže si před sebou samým i před okolím racionálně zdůvodnit, proč jedná takto a ne jinak. Méně rafinovaní a vzdělaní lidé jsou mnohdy paradoxně poctivější, statečnější a obětavější.⁹

⁹ Srov. ŘÍČAN, P., *Cesta životem*. s. 210-212.

1.2.1.4 Hledání a budování identity

Toto není jen otázkou období adolescence, ale hledání vlastní identity je úkolem celého života. Avšak období adolescence je vrcholným obdobím osobního zápasu o svou identitu. Mít svou vlastní identitu znamená znát odpověď na otázku, kdo jsem, znát sám sebe, porozumět svým citům, vědět, kam patřím, kam směřuji, čemu věřím a co je smyslem mého života.¹⁰

Identita adolescenta se opírá o přijaté mravní zásady a o zkušenost, kterou s nimi mladý člověk učinil jejich dodržováním. Mladý člověk se může svobodně rozhodnout žít spravedlivě a něco pro spravedlnost ve společnosti udělat, ale musí mít odpovědnost sám před sebou a nejen před společností.

K plnosti identity je potřeba poznat realisticky své schopnosti. Mladý člověk potřebuje poznat, v čem vyniká a čeho je schopen. V tomto období musí také adolescent přijmout svou sexuální identitu, své mužství a ženství a jim příslušnou úlohu. Mladý člověk hledá v tomto období i svou spirituální identitu. Pro některé jedince je spiritualita základní životní orientací. Mnozí mladí však v touze po vrcholném požitku experimentují s východními náboženstvími, s nejrůznějšími meditačními technikami či tajemnými rituály, včetně magie. Z křesťanských proudů jsou pak mnohem úspěšnějšími ta společenství, která poskytují lidem nejrůznější duchovní zážitky. V období adolescence je pak vystupňována touha po jediné a absolutní pravdě, po záchraně před špatností a zkažeností dnešního světa či po záchraně světa před zánikem.¹¹

¹⁰ Srov. ŘÍČAN, P., *Cesta životem*, s. 216-217.

¹¹ Srov. *ibid.*, s. 220-221.

1.2.1.5 Adolescentní moratorium

Moratorium znamená odklad či oddálení a tento termín zavedl Eric Ericsson. Mladí totiž touží bezděčně, někdy i vědomě, po odkladu, protože v tomto období je po nich požadováno mnoho úkolů a nároky, jež jsou před ně kladeny, jsou vysoké. Adolescenti se tak odmítají stát dospělými.

Takovým moratoriem se mohou stát koníčky, kterým se mladý člověk věnuje natolik, že mu nezbývá žádný volný čas. Dalším spíše negativním moratoriem je pak členství v nějaké partě pochybné pověsti, kde veškerou iniciativu přebírá vůdce. Velmi negativním moratoriem je sexuální promiskuita, kdy střídáním sexuálních partnerů odkládá adolescent úkol navazovat hlubší a trvalejší vztahy. V minulosti bývala u mužů vítaným moratoriem základní vojenská služba, kde vojenská disciplína nahrazovala svobodné rozhodování. Zoufalými moratorii jsou pak výkon trestu ve vězení či uzavření do psychiatrické léčebny, jež jsou následkem jedince výrazného odchýlení od toho, co bylo po něm společností vyžadováno.¹²

¹² Srov. ŘÍČAN, P., *Cesta životem*, s. 223-225.

1.2.2 ADOLESCENCE Z POHLEDU NÁBOŽENSKÉ PEDAGOGIKY

Rozvoj víry a jeho jednotlivá stádia popsal James Fowler¹³, který využil poznatků Jeana Piageta z oblasti kognitivního vývoje a Lawrence Kohlberga z oblasti mravního růstu. Pro období adolescence je typické období synteticko-konvenční víry, tedy Fowlerovo třetí stadium. U jedinců starších dvaceti let lze mluvit i čtvrtém stadiu, které Fowler nazývá obdobím individuálně-reflektivní víry. Mladý člověk se však může v náboženské oblasti nacházet i v předchozích stádiích.

1.2.2.1 Synteticko-konvenční víra – lojalista

Po nástupu formálních operací se hroutí prozaicismus, a tak člověk opouští předchozí mýticko-slovní víru, protože v obrazech a učeních nachází rozpory. Jedná se především o období konformity.

V tomto období jsou velmi důležité vztahy a přijetí lidmi, kteří jsou pro mladého člověka důležití. Adolescenti začínají přijímat vlastní úsudky, ale ty jsou ještě ovlivňovány názory vybraných autorit.

Mladí lidé mají hluboký sklon přináležet k nějaké skupině, např. k církvi, pracovní skupině, škole, rodině či ke skupině vrstevníků. Lidé v tomto období mají tendenci posuzovat ostatní podle jejich příslušnosti k různým skupinám, a ne podle jejich vlastností. V situaci, kdy jsou požadavky v rozporu s jeho smýšlením, jsou schopni pozměnit své smýšlení, aby vyhověli skupině, která má na ně největší vliv. Tato skutečnost odhaluje nedostatek jejich samostatnosti v názorech a nedostatečné poznání, jak do sebe zapadají jednotlivé části víry.

¹³ Fowler rozlišuje sedm stádií vývoje víry. Prvním je nediferencovaná víra, která je typická pro období 0-3 roky. Druhé stadium je intuitivně-projektivní víra, kterou prožívají děti od tří do šesti, případně sedmi let. Mýticko-slovní víra je třetím obdobím a je typické pro sedmileté až dvanáctileté děti. V období dospívání (13-20) prožíváme synteticko-konvenční víru. Pro dospělost je typická individuálně-reflektující víra. Šestáým obdobím je spojující víra (objevuje se kolem čtyřicátého roku života) a vrcholem je víra univerzalizující. Dosažení posledních dvou stádií však není tak časté, poslední dokonce až výjimečné. Srov. WEST, G., K., *Dobrodružství psychického vývoje*. s. 152-158.

Dospělí lidé mohou v tomto stádiu ustrnout na celý život, ale nějaký vnitřní nebo vnější konflikt může vytvořit podmínky pro přechod do dalšího stádia.¹⁴

1.2.2.2 Individuálně-reflektivní víra – hledač

Mladí lidé v tomto období začínají přijímat zodpovědnost za své přesvědčení, životní styl a závazky. Jejich víra je více prověřená. Jsou méně ovlivňováni tím, co říkají druzí lidé. Mladí lidé na vysokých školách mají příležitost, aby zkoumali a zpochybňovali své názory a postoje. Konflikty obvykle vedou k růstu.

Jedná se o období, kdy se mladí lidé snaží zjistit, čemu doopravdy věří, zkoumají svou vlastní zkušenost a hledají, co je v jejich životě pravdivé.

Mladí si také vybírají skupiny, ve kterých mohou navenek prožívat svou víru, a zároveň se osamostatňují od skupin, které na ně v minulosti měly vliv. Lidé již nevnímají podle jejich příslušnosti ke skupině, ale jako jedinečné osobnosti.¹⁵

„Když se ustaví osobní víra, domníval se Joseph Campbell, lidé se stávají sluncem, které vyzařuje své vlastní světlo, spíše než měsícem, které jen odráží světlo druhých.“¹⁶

¹⁴ Srov. WEST, G., K., *Dobrodružství psychického vývoje*, s. 155-156.

¹⁵ Srov. *ibid.*, s. 156.

¹⁶ Cit. z *ibid.*, s. 156.

2 VYMEZENÍ POJMU „KATECHEZE“

V této kapitole se budeme věnovat katechezi, která je podstatnou činností církve. První podkapitola se zabývá katechezí na obecné rovině. Vymezíme si její identitu, účel a cíl. Ve druhé podkapitole nastíníme podstatné prvky katecheze mladých lidí. Budeme se věnovat metodě, tedy úloze katechety, volbě metody, zkušenosti a aktivizaci. A následně samotné katechezi mladých lidí.

2.1 IDENTITA, ÚČEL A CÍL KATECHEZE V OBECNÉ ROVINĚ

2.1.1 IDENTITA KATECHEZE

Katechezí doprovází církev člověka na jeho cestě víry. Katecheze má tak podstatně církevní charakter. Subjektem katecheze je totiž církev, jež pokračuje v poslání Ježíše Krista jako Učitele a je oživována mocí Ducha svatého. Podobně jako Maria uchovávala v srdci to, co její Syn dělal, řekl a učil, tak i církev věrně zachovává to, co jí Ježíš Kristus, její zakladatel, zanechal. Toto evangelium pak církev zvěstuje, slaví, žije a předává v katechezi těm, kdo se rozhodli Ježíše Krista následovat.¹⁷

„Církev je jako matka lidí, která rodí skrze kázání a křest k novému a nesmrtelnému životu děti počaté z Ducha svatého a zrozené z Boha.“¹⁸ Je matkou a učitelkou zároveň. Skrze katechezi své děti živí vírou a začleňuje je do rodiny církve. Evangelium nabízí v ryzí čistotě.¹⁹

Katecheze je formací, výchovou víry, jež slouží evangelizaci. Je jednou z etap procesu evangelizace.²⁰

Katecheze je tedy každou službou církve Božímu slovu. Slouží evangeliu, hlásání Krista a jeho poselství. Je výchovou víry. Asistuje

¹⁷ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 78, s. 56-57.

¹⁸ Cit. z DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu. *Lumen gentium*, věroučná konstituce, čl. 64, s.94n.

¹⁹ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 79, s. 57.

²⁰ Srov. ALBERICH, E., DŘÍMAL, L. *Katechetika*, s. 47.

církvi při zrodu víry a pomáhá v jejím růstu jak u jednotlivců, tak i ve společenství, a je činností církve, tedy projevem její samotné existence a podstatným prvkem jejího poslání.²¹

2.1.2 ÚČEL KATECHEZE

„Účelem katecheze v celkovém rámci evangelizace je být obdobím výuky a zrání, v němž křesťan, poté co vírou přijal Ježíše Krista jako svého jediného Pána a přilnul k němu upřímným obrácením srdce, usiluje lépe poznat tohoto Krista, jemuž se oddal; chce hlouběji poznat jeho ‚tajemství‘, chce vědět více o Božím království, které hlásá, chce se obeznámit s požadavky i přísliby obsaženými v jeho evangelijním poselství a posléze s cestami, které vytyčil každému, kdo jej chce následovat.“²²

2.1.3 CÍL KATECHEZE

Cílem katecheze je uvést člověka do společenství, do důvěrného vztahu s Kristem Ježíšem. Tento cíl máme na zřeteli již ve chvílích prvního obrácení člověka k Bohu, jež se událo skrze první evangelizaci v působení Ducha svatého. Naším úkolem je položit pomocí katecheze tomuto rozhodnutí pevné základy a podporovat jeho zrání. Svátost křtu, skrze kterou jsme „připodobněni ke Kristu“²³, katechezi podporuje milostí.²⁴

„Katecheze má svůj původ ve vyznání víry a přivádí k vyznání víry“²⁵, tzn. napomáhá zrání prvotního obrácení k živému, výslovnému a

²¹ Srov. ALBERICH, E., DRÍMAL, L. *Katechetika*, s. 50.

²² Cit. z JAN PAVEL II., *Catechesis tradendae*, čl. 20, s. 18.

²³ Cit. z DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu. *Lumen Gentium*, věroučná konstituce. Čl. 7, s. 41.

²⁴ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 80, s. 58.

²⁵ Cit. z *ibid.*, čl. 82, s. 58.

činnému vyznání víry. Vyznání víry je trinitární, tudíž úkolem iniciační katecheze je připravit katechumena k přijetí skutečnosti Trojjediného Boha. Katecheze pak má napomáhat věřícím toto vyznání prohlubovat a také jej vyznávat při slavení eucharistie. Katecheze má vést ke správnému pochopení a spojení christologického titulu „Ježíš je Pán“ a trinitárního vyznání „Věřím v Boha Otce i Syna i Ducha svatého“. Christologický titul se má za pomoci katecheze rozvíjet až k výslovnému vyznání Nejsvětější Trojice. Toto vyznání zbavuje člověka jakékoliv modly, jež by jej mohla na tomto světě svazovat a zároveň ukazuje, že láska k Bohu a lidem je principem, jenž nyní utváří jeho bytí a jednání.²⁶

Aby bylo vyznání víry úplné, musí být ve vztahu k církvi. Vyznání víry totiž každý pokřtěný získává v církvi, říká je v ní a skrze ní. Zároveň se však jedná o vyznání bytostně osobní. Osobní vyznání spojením s vyznáním církve přivtěluje věřícího k jejímu poslání být „*všeobecnou svátostí spásy*“.²⁷

2.2 PODSTATNÉ PRVKY KATECHEZE MLADÝCH LIDÍ

Ježíš Kristus přišel na tento svět, aby hlásal evangelium a svým životem ukazoval, že do Nebeského království mají přístup všichni lidé, zvláště pak ti nejpotřebnější. Ježíš byl katechetou lidí nejrůznějšího stáří, společenského postavení i náboženské příslušnosti. Vychází vstříc každému a má zájem o jeho potřeby, uzdravuje, odpouští, napomíná a povzbuzuje. Tento úkol na konci svého života předává učedníkům. Církev tak pokračuje v díle Ježíše Krista.²⁸

Každý člověk je povolán ke zralosti víry, a tak má právo na přiměřenou katechezi. Toto přizpůsobení je určováno různými okolnostmi, jako jsou „*rozdílnosti... věku, duchovního života,*

²⁶ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 82, s. 58 – 59.

²⁷ Srov. *ibid.*, čl. 83, s. 59.

²⁸ Srov. *ibid.*, čl. 163-164, s. 130-131.

*společenské a církevní situace těch, ke kterým se katecheze obrací“.*²⁹ Během katecheze má mít katechizovaný člověk možnost aktivně se projevovat, být uvědomělý a spoluodpovědný, a ne být pouze tichým a pasivním posluchačem.³⁰

2.2.1 METODA KATECHEZE

Katecheze používá nejrůznějších metod. Tyto metody musí být přiměřené věku, mentální a duchovní zralosti a náboženským znalostem katechizovaných.³¹ Církev přijímá všechny prvky, které nejsou v rozporu s evangeliem, a využívá je ke službě jeho hlásání. V dějinách církve vznikly na základě mnoha charismat nejrůznější metody a tato různorodost metod v církvi je „*znaméním života a bohatstvím*“.³²

2.2.1.1 Úloha katechety

Katecheta musí mít určité předpoklady ke katechetické službě, totiž nadání a pravou křesťanskou horlivost, protože výborné lidské a křesťanské vlastnosti jsou mnohem důležitější než využití sebelepší katechetické metody.

Katecheta musí vyvíjet úsilí o vžití se do konkrétních okolností a přizpůsobovat se jim. Od této povinnosti jej neosvobozuje žádná metoda.

Cílem jeho činnosti je snaha nalézt, vybrat a vytvořit co nejvhodnější podmínky k tomu, aby evangelium Ježíše Krista bylo vyhledáváno, přijímáno a prohlubováno. Zde úloha katechety začíná, ale i zároveň končí. Cílem katecheze je totiž přilnutí věřícího člověka ke křesťanské zvěsti. Toto se však děje za pomoci Boží milosti a je

²⁹ Cit. z *Katechismus katolické církve*, čl. 24.

³⁰ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 167.170, s. 133.134

³¹ Srov. JAN PAVEL II., *Catechesis tradendae*, čl. 51, s. 43.

³² Cit. z *ibid.*, – srov. také *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 148, s. 120.

výsledkem vlastního rozhodnutí. Katecheta má v tomto procesu pomocnou funkci.

Pro činnost katechety je velice důležitý živý vztah k Bohu. Jak by mohl katecheta uvádět člověka do důvěrného vztahu s Bohem, kdyby jej sám neprožíval? Proto má být celý jeho život zakotven v modlitbě. Modlitba má tak katechetu provázet jak při přípravě, tak i při samotné katechezi.³³

2.2.1.2 Induktivní a deduktivní metoda

V induktivní metodě se věnujeme představení, uvážení a zkoumání poznatků z biblických událostí, liturgie, církevních dějin či z každodenního života, abychom našli jejich místo v křesťanském životě.

Aplikace induktivní metody vychází z nejhlubších požadavků lidské přirozenosti, tzn. že skrze věci viditelné postupně přicházíme k poznání věcí duchovních. Toto se shoduje i s charakteristickými prvky poznání víry. K poznání víry totiž přicházíme skrze symboly.

Deduktivní metoda vysvětluje a popisuje fakta, přičemž vycházíme z jejich příčin. Aby se deduktivní metoda plně rozvinula, je nutné projít celým induktivním procesem.³⁴

2.2.1.3 Zkušenost

Zkušenost vede mladého člověka k touze změnit svůj život tím, že vytváří v jeho životě nové zájmy, otázky, naděje, úzkosti a úsudky. Proto je jedním z cílů katecheze, aby se mladí učili být pozornými k zkušenostem, ať se jedná o zkušenosti osobní či společenské.

³³ Srov. *Všeobecné katechetické direktorium*, čl. 71, s. 46.

³⁴ Srov. *ibid.* čl. 72, s. 47.

Katecheze se také musí snažit osvětlovat otázky plynoucí z těchto situací pomocí evangelia.³⁵

Zkušenost pomáhá k lepšímu pochopení křesťanského poselství. I Ježíš Kristus učil o Božím království pomocí podobenství, která vycházela ze všedních zkušeností lidí. Na těchto zkušenostech vysvětloval eschatologické, svět přesahující skutečnosti a naznačil zároveň, jak se k těmto skutečnostem mají věřící postavit. Zkušenost tak vede k poznávání pravd, jež jsou obsaženy ve zjevení, a jejich zakotvení v životě věřícího.³⁶

Lidská zkušenost musí být osvětlována světlem víry. K tomu slouží katecheze, která člověka vede ke zkoumání, vysvětlování a posuzování vlastní zkušenosti a zároveň má člověku pomoci, aby si uvědomil působení Boha ve svém životě.³⁷

2.2.1.4 Rozvoj činnosti a práce ve skupině

Aktivní účast při katechezi je v souladu nejen s mezilidskými vztahy, ale také s ekonomikou spásy. Věřící lidé jsou totiž povoláni, aby ve svém životě aktivně odpovídali na Boží dar, ať jako jednotlivci, tak i ve společenství, v modlitbě, v přijímání svátostí či v účasti na životě církve a společnosti. Toto povolání je rozvíjeno i konáním skutků lásky a sdílením společných hodnot, jako jsou svoboda, spravedlnost a mír.

Katecheze má vést k rozvíjení tohoto povolání. Věřící se mají učit správně usuzovat a posilovat své osobní rozhodnutí k obrácení a křesťanskému životu.³⁸

³⁵ Srov. *Všeobecné katechetické direktorium*, čl. 74, s. 48.

³⁶ Srov. *ibid.* –

³⁷ Srov. *ibid.* –

³⁸ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 157, s. 125, také *Všeobecné katechetické direktorium*, čl. 75, s. 48n.

Důležitou úlohu v katechezi hraje i skupina. Pro dospívající mládež je skupina životní potřebou. Dospívající se ve skupině poznává a získává v ní důvěru a povzbuzení.³⁹

Katecheta má ve skupině své zvláštní a nezastupitelné místo. Je činným svědkem evangelia ve jménu církve, který je schopen sdílet plody své víry a moudře vést ke společnému hledání. Je tím, kdo vzdělává ve víře, a zároveň i tím, kdo předává dobrou zkušenost života v církvi.⁴⁰

2.2.2 KATECHEZE MLADÝCH LIDÍ

Dnešní mladí lidé čelí duchovní a kulturní krizi, kterou zvládají rozličným způsobem. Zároveň však jsou nadějí budoucnosti. Tato skutečnost je pro církve výzvou k tvůrčímu hledání vhodné metody zvěstování evangelia. Mladí lidé často po přijetí svátosti biřmování opouštějí svátostnou praxi a s ní i samotnou víru, proto je potřeba se k mladým obracet s pečlivou pastorační péčí a jim přiměřenou katechezí.⁴¹

Katecheze mladých má otevírat nové cesty, které jsou vnímavé k problémům dnešní doby. Tyto problémy mohou mít povahu teologickou, sociální, etickou či historickou. Podstatné místo v katechezi by měla zaujímat výchova k pravdě a svobodě podle evangelia, formace svědomí, výchova k lásce, rozhovor o povolání, angažovanosti v církvi a o misijní povaze křesťanství.⁴²

Mladí lidé jsou v dnešním světě obklopeni technikou. Je tedy dobré využívat při katechezi audiovizuální prostředky ve spojení s výkladem (např. filmy, audio nahrávky, fotografie aj.) Velký prostor má být během katecheze věnován rozhovorům, nejlépe ve formě diskuze.

³⁹ Srov. *Všeobecné katechetické direktorium*, čl. 76, s. 49.

⁴⁰ Srov. *ibid.*, – také *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 159, s. 126.

⁴¹ Srov. *Všeobecné direktorium pro katechizaci*, čl. 181, s. 144.

⁴² Srov. *ibid.*, čl. 185, s. 146.

Během diskuze mohou mladí vyjadřovat své vlastní názory, které jsou případně usměrňovány katechetou. Příjemci katecheze nemají být, jak bylo řečeno výše, pouhými pasivními poslouchači, ale mají se do katecheze aktivně zapojovat. Katecheta je může v aktivitě podporovat pomocí otázek, zadáváním úkolů, nebo pomocí aktivizačních metod (např. brainstorming, práce s obrázky, fotografiemi, textem aj.).

Je důležité, aby mladí lidé nebyli vyňati z katechizačního procesu po ukončení školní docházky, kdy opouští hodiny náboženství, ale aby byla zachována kontinuita a mladým byl věnován v této oblasti dostatečný prostor. Katecheze mladých mohou probíhat ve farnosti tématicky v rámci setkávání ve společenstvích mládeže, či při přípravě ke svátostem. Příležitostně mohou být součástí duchovních obnov a setkání mládeže v rámci děkanátu, diecéze nebo na celostátní úrovni.

3 ŽIVOT A CESTA VÍRY SVATÉHO JANA SARKANDERA

Svatý Jan Sarkander žil v bouřlivé době, proto se v první podkapitole podíváme na celkovou atmosféru v životě společnosti tohoto období našich dějin. V druhé podkapitole se omezíme pouze na oblast Moravy, tedy na olomoucké biskupy a jejich pastorační činnost, a na jezuitský řád, který tou dobou konal na Moravě misie. Třetí podkapitola nás provede životem Jana Sarkandera od jeho dětství až po smrt. A konečně ve čtvrté podkapitole si projdeme poměrně dlouhou cestu k jeho blahorečení a svatořečení.

3.1 DOBOVÉ POZADÍ

Svatý Jan Sarkander žil v období přelomu 16. a 17. století. Jedná se o dobu „*prvních, nejostřeji vyhraněných důsledků církevního a náboženského rozdělení Evropy, zahájeného Lutherovým vystoupením r. 1517 a organizačně upevňovaného nekatolickými konfesemi, jejichž jedním článkem je i Česká konfese z r. 1575.*“⁴³ Jednalo se o boj dvou stran, každá z nich obhajovala svou pravdu a nevybíravými útoky, jak na poli akademickém, tak i se zbraní v ruce, útočila na pravdu druhé strany, jež byla přesvědčena o její bezvýhradné pravdivosti. Vzniklo tak mnoho polemických spisů a osobních útoků, přičemž se obě strany vzájemně osočovali nejrůznějšími příklady špatností, jichž se údajně dopouštěli. Křesťanská láska a Ježíšova slova: „*Nové přikázání vám dávám, abyste se navzájem milovali; jako já jsem miloval vás, i vy se milujte navzájem* (J 13,34)“ jakoby byla odsunuta stranou.⁴⁴

⁴³ Cit. z ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 9.

⁴⁴ Srov. *ibid.*, s. 9 – 10.

Jisté shrnutí o přelomu 16. a 17. století nám podává historik Jan Tenora v první části životopisu bl. Jana Sarkandera z r. 1920.⁴⁵

Panovník Rudolf II. svou absolutistickou vládou omezoval stavovskou moc, nedbal na svobody a pořádky zemské, zemi spravoval pouze ve prospěch své moci, aniž by se ohlížel na potřeby svých poddaných. Veškerá opatření, jež měla za úkol spravovat zemi, měla charakter prozatímní. Tento pokus absolutistického ovládnutí země však skončil politickým odbojem země a přerušením veškerých vztahů mezi panovníkem a stavy. Nejprve na Moravě, kde si zvolili za krále Matyáše. Dochází tak k osamostatnění Moravy, jak v oblasti správní, tak i soudní. Vyvrcholením stavovské moci pak bylo svržení Rudolfa II. z českého trůnu a zvolení Matyáše českým panovníkem. Stavovská moc se však uplatnila i ve svazku vlastního Království českého. Došlo k zrovnoprávnění všech zemí v království. Morava se stala úplně samostatnou a vzájemné svazky mezi zeměmi se uvolňovaly. Jediné, co země Království českého spojovalo, byla společná volba krále a úsilí o ochranu vůči nepřítelům.

Stavy byly v politických otázkách jednotné, co je však rozdělovalo, byly otázky náboženské. „*Nerozlučně splývaly náboženské projevy do politického vývoje dávající mu určitého zbarvení, až nakonec náboženské zápasy pronikly všecko a udávaly ráz a stupňovaly sílu boje.*“⁴⁶ Ačkoliv většina stavů v zemi byla nekatolická, tak postavení katolické církve nebylo bezvýznamné. Velkou zásluhu na tom měla moc a vliv olomouckého biskupa, a také prelátské stavy a kláštery. Ve městech a na vesnicích zůstaly kostely z dob předreformačních, kde se i přes nepříznivé podmínky udržovala katolická duchovní správa. Za Rudolfa II. postupovala katolická obnova víceméně úspěšně. Tato progrese však byla zastavena ve chvíli, kdy se za Matyáše stavové ocitli

⁴⁵ TENORA, J. FOLTYNOVSKÝ J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 445 – 447.

⁴⁶ Cit. z *ibid.*, s. 446.

na vrcholu politické moci. Postup katolické církve se tedy změnil v obranu. „*Sílu svou mělo náboženství katolické ve své pevné organizaci, která byla schopna uvnitř je obroditi a zevně mu vážnost a vliv zajistiti.*“⁴⁷

U nekatolických stavů vzrůstalo nejen politické sebevědomí, ale také sebevědomí náboženské. Příklady ze sousedních zemí vedly k tomu, aby v našich zemích zavládl podobný stav. Docházelo k tomu, že si nekatolické stavy uzurpovaly to, co jim nenáleželo. Nekatolické stavy opouštěly otázky politické a začaly se věnovat otázkám náboženským, jejichž cílem bylo dosažení náboženské svobody a také náboženské převahy. Tyto tendence se nejprve objevily v Čechách a posléze i na Moravě. „*Zápas o náboženství stává se jim příležitostí k výboji a předstírané stížnosti mají dodati oprávněnosti všem jejich nárokům.*“⁴⁸

Nekatolíci, dříve sami pronásledovaní, se nyní stávají pronásledujícími. Proti katolíkům postupují velmi krutě. Ruší zemskou ústavu odstraněním prelátského stavu, je zrušeno biskupství olomoucké. Katolíci jsou zbaveni občanských práv i majetku, věznění a vypovídání ze země. „*Věk tehdejší neznal nesnášenlivosti, a pod jařmem každého útisku a pronásledování bylo skutečně se obávati, že potlačená katolická církev nebude moci v tísnivých a nepřátelských poměrech své poslání vykonávati, a že bude na kříži jí připraveném odumírati.*“⁴⁹

V tomto boji se někteří lidé stávají nevinnými oběťmi, na které padl hněv protivníků. Lze je chápat jako smírné oběti za ostatní. Ti, kteří hrdinně trpěli pro pravdu a spravedlnost, pro svou víru a pro Boha, pro zachování svých povinností a věrnost, a vůbec pro všechny vyšší lidské ideály, představují příklad a vzor, poněvadž vše snášejí s vědomím, že, i když je lidské tělo umučeno a zničeno, lidská duše povznesena nad vším

⁴⁷ Cit. z TENORA, J. FOLTYNOVSKÝ J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 446.

⁴⁸ Cit. z *ibid.*, s. 447.

⁴⁹ Cit. z *ibid.* –

pozemským nemůže být mukami zlomena, ale žije u Boha a v paměti lidí.⁵⁰

3.2 KATOLICKÁ CÍRKEV NA MORAVĚ NA PŘELOMU 16. A 17.

STOLETÍ

V této době probíhala na Moravě a ve všech českých zemích první fáze rekatolizace po reformačních bojích. Tato fáze byla násilně pozastavena českým stavovským povstáním, které vypuklo 23. května 1618 pražskou defenestrací.⁵¹ Morava se k němu připojila až o rok později 4. května 1619.

S moravskou první fází rekatolizace jsou spojena jména čtyř olomouckých biskupů. Prvním reformním biskupem byl Marek Kuen (1553 – 1563). Tento biskup se věnoval vizitacím klášterů, poněvadž chtěl, aby sami katolíci při rekatolizaci šli příkladem. Jeho přáním bylo také pozvednout pokleslé školství, proto vybudoval v Olomouci novou katedrální školu. Chtěl ji předat do rukou jezuitů, ale jeho snažení ztroskotalo.

Jeho nástupcem se stal Vilém Prusinovský (1565 – 1572), který v započatých reformách pokračoval. Prusinovskému se zavedení jezuitského řádu do Olomouce, a potažmo i na Moravu, podařilo. Jezuité přišli roku 1566 z Vídně a založili zde vysokou školu s filosofickou a teologickou fakultou. Počátek první moravské univerzity je kladen na den prvního zápisu ke studiu, tedy na 15. říjen 1676. Roku 1578 byl při jezuitském vysokém učení zřízen papežský seminář Collegium Nordicum, kde měli být vychováváni misionáři pro východní a severské

⁵⁰ Srov. TENORA, J. FOLTYNOVSKÝ J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 445 – 447. Také srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 10 – 11.

⁵¹ Jednalo se již o třetí defenestraci v českých dějinách (první byla roku 1418, druhá pak roku 1438) a vždy byla počátkem stinných stránek našich dějin. Srov. ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin. Díl IV. Doba husitská, českobratrská a protestantská (1400 – 1550). Doba rekatolizace (1550 – 1650)*, s. 327.

země. Po záhadou obestřené smrti biskupa Prusinovského roku 1572 se na olomoucké katedře vystřídali tři biskupové. Všichni tři zemřeli náhle a za nejasných okolností. Spekuluje se o tom, že byli otráveni (veřejné mínění označilo za traviče olomouckého kanovníka Jana Filipona Dambrovského).⁵²

Až jejich nástupce Stanislav Pavlovský (1579 -1598) mohl opět navázat na Prusinovského reformu. Podobně jako jeho předchůdci vedl neustálé spory s nekatolickými stavy, ať už jen proto, že byl příslušníkem a představitelem moravské katolické církve, tak hlavně pro jeho náklonnost vůči Tovaryšstvu Ježíšovu. Pavlovský zavedl v roce 1584 gregoriánský kalendář na celé Moravě. Věnoval se také reformě kléru a klášterů. Zrušil klášter benediktinek v Pustiměři a jeho budovy dal do správy olomouckým jezuitům. V Olomouci zrušil klášter františkánů – observantů (bernardiní) a přemístil do něj biskupský seminář. Pro chudé studenty nechal zřídit r. 1590 seminář sv. Františka, aby si zajistil dostatek kněžského dorostu. Seminář byl zrušen roku 1778. Pavlovský zemřel 2. ledna 1598 a jeho ostatky jsou uloženy v kapli sv. Stanislava v olomoucké katedrále.

Pavlovského nástupcem se stal kard. František Dietrichštejn (1599 – 1636), který byl původem Španěl. Do Olomouce přišel pln nadšení, ale brzy se zklamal hlavně nepřátelským postojem nekatolických stavů, ale také nedůvěřivým přístupem olomoucké kapituly vůči jeho osobě. Dokonce usiloval o místo protektora Germánie, aby mohl být v Římě. Po neúspěchu se pevně chopil správy své diecéze. Stejně jako jeho předchůdci je pastýřem, který vede své stádo svým osobním příkladem. Z jeho rekatolizačních snah můžeme jmenovat např. vypovězení nekatolických kazatelů z královských měst a jejich nahrazení katolickými faráři. Roku 1603 pak zrušil přijímání pod obojí způsobou na Moravě.

⁵² Podle ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin. Díl IV. Doba husitská, českokobratrská a protestantská (1400 – 1550). Doba rekatolizace (1550 – 1650)*, s. 299-301.

Dietrichštejn také pokračoval ve vizitacích klášterů a zrušil cisterciácký klášter ve Žďáru nad Sázavou a uvedl do něj františkány. V Holešově nechal roku 1616 zřídit jezuitskou rezidenci a noviciát. Jeho zásluhou byl roku 1613 uveden do Olomouce řád kapucínů a do Mikulova pak roku 1631 uvedl piaristy, kteří se věnovali vzdělávání chlapců. Kromě péče o vzdělání se staral i o duchovní a liturgické potřeby svých věřících. Např. nechal opět vydat oblíbený Rozenplutův zpěvník katolických písní z roku 1601.

Podstatným prvkem rekatolizace a vůbec pastorační činnosti na přelomu 16. a 17. století byly jezuitské misie. Na Moravě měli jezuité snadnější cestu než v Čechách, poněvadž zde nebyla zatvrzelost vůči katolictví tak silná. Kázání jezuitů se zde setkávala s velkým úspěchem. Jezuité se věnovali jak šlechtě, na kterou působili převážně pomocí školství, tak i prostému lidu. Prostý lid přiváděli zpět ke katolické církvi „rozvinutím a krásou náboženského života, bohoslužbami, poutěmi, náboženskými slavnostmi, kázáními, bratrstvy a jejich pobožnostmi.“⁵³ Také většina diecézního kléru byla vychována jezuitou a při správě svých farností často využívali jejich pomoci. Jako příklad nám může sloužit právě osobnost svatého Jana Sarkandera, který byl rovněž jezuitou vychován a při jeho pastorační činnosti ve farnostech se značným podílem nekatolíků mu byli zdatnými pomocníky.

Na závěr můžeme podotknout, že se olomoučtí biskupové té doby potýkali s nedostatkem kléru. Z tohoto důvodu nechal Pavlovský zřídit seminář sv. Františka, jak jsme uvedli výše. Podobně i Dietrichštejn usiloval o uvolnění 15 seminaristů z papežského semináře Collegium Nordicum pro olomouckou diecézi, což mu však nebylo dovoleno.⁵⁴

⁵³ Cit. z ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin. Díl IV. Doba husitská, česko-bratrská a protestantská (1400 – 1550). Doba rekatolizace (1550 – 1650)*, s. 309.

⁵⁴ Srov. ZLÁMAL, B., *ibid.*, s. 283 – 321.

3.3 ŽIVOTOPIS SV. JANA SARKANDERA

3.3.1 DĚTSTVÍ, MLÁDÍ A CESTA KE KNĚŽSTVÍ

Jan Sarkander se narodil 20. prosince 1576 ve Skočově v Těšínském Slezsku. Těšínské Slezsko bylo součástí zemí Koruny české již od r. 1291. Žili zde Poláci, Češi a Němci. V té době byla za úřední řeč Těšínska prohlášena čeština. Jeho otec se jmenoval Řehoř Matěj Sarkander. Matka Helena pocházela z rodiny Gureckých z Kornic. Gurečtí byli z drobné rytířské šlechty rozvětveného slezského rodu z Kornic.⁵⁵

Matka byla dvakrát vdaná. Z prvního manželství měla syna Matouše, který žil v moravském Příboře. Z druhého manželství pak syny Mikuláše, Jana, Pavla a Václava, a dceru neznámého jména. Rodinné poměry byly nejspíše uspokojivé, poněvadž mohli dát dva syny na studia.⁵⁶

Ve Skočově Jan pobýval do svých dvanácti let. Po otcově smrti r. 1589 se s matkou stěhují do Příbora, kde již pobýval Mikuláš u svého nevlastního bratra Matouše Vlčovského těsně před svým odchodem do Olomouce. Zde Jan nastoupil do místní české farní školy, která se těšila vynikající pověsti. Po třech letech r. 1593 je Jan poslán do Olomouce, kde je přijat do Akademie vzdělávající mladé muže. Tato akademie byla založena olomouckým biskupem Vilémem Prusinovským v roce 1567 a spravovali ji jezuité.⁵⁷ Studia filosofie nastoupil v roce 1597, avšak ještě

⁵⁵ Matriky farnosti Skočov z 16. století bohužel shořely, proto se o Janově křtu dochoval pouze opis z roku 1728, kde je dosvědčeno, že se narodil katolickým rodičům a pokřtěn byl pravděpodobně farářem Vojtěchem Gadagovským. Hodnověrnou zprávu o rodičích a rodišti podává listina, kterou si Jan nechal vyhotovit na vlastní žádost. Byla sepsána městskou radou r. 1603 a vyplývá z ní, že Jan byl čtvrtým dítětem, jeho bratři se jmenovali Václav, Pavel a Mikuláš. Srov. TIHELKA, V. *Blahoslavený Jan Sarkander, jeho život, umučení a smrt*, s. 2.

⁵⁶ Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 39. Popř. srov. TIHELKA, V. *Blahoslavený Jan Sarkander, jeho život, umučení a smrt*, s. 1 – 2.

⁵⁷ Tuto školu absolvoval i Janův starší bratr Mikuláš. Studium započal v r. 1590. Po studiích Mikuláš působil jako farář ve Velkém Meziříčí, Výškově a v Opavě. Ke konci

před dokončením druhého roku filosofických studií, tedy r.1599, vypukla v Olomouci morová epidemie a všechny školy musely být uzavřeny. Jan se vrací k matce do Příbora. Roku 1600 odjíždí do Prahy, kde dokončuje filosofická studia. Nejprve pobýval v semináři u sv. Václava (od 13. 5. 1600) a následně byl po pěti měsících (22. 10. 1600) přijat do biskupsko-císařského konviktu u sv. Bartoloměje. Po absolvování logiky a fyziky byl 9. 5. 1602 jmenován bakalářem filosofie a o rok později 14. 5. 1603 promován mistrem filosofie.

Mezi promoci a nástupem na bohoslovecká studia uběhl rok. Příčiny tohoto odkladu nejsou známy a nelze je dohledat.⁵⁸ Zlámal píše: „*Teprve objevem svatební smlouvy z r. 1606 od Fr. Hrubého*⁵⁹ si můžeme vysvětlit tento odklad jako dobu rozmyšlení, kterou životní cestou se má dát. Cítil v sobě kněžské povolání, ale na druhé straně stál před ním zjev dívky, kterou již tehdy poznal a jež mu mohla být branou k rodinnému životu a štěstí. Sarkander si zvolil duchovní ideál, snad i za příkladem svého staršího bratra Mikuláše.“⁶⁰

Jan Sarkander odchází na bohoslovecká studia do Štýrského Hradce, kde je 6. 9. 1604 zapsán na jezuitskou Akademii. Byl přijat do Ferdinandského konviktu, zřízeném pro chudší studenty. To byl možná

života se stal olomouckým kanovníkem. Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 40. a TENORA, J.; FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 486.

⁵⁸ Srov. TENORA, J.; FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 518.

⁵⁹ prof. PhDr. František Hrubý (1887– 1943), univerzitní profesor na brněnské univerzitě, uveřejnil v Českém časopise historickém (ČČH 1939) studii „*Jan Sarkander, mučedník doby pobělohorské a jeho legenda*“. Autor zde provádí revizi dosavadních znalostí o životě Jana Sarkandera. Hlavním pramenem je mu TENORA, J. FOLTYNOVSKÝ, J. *Blahoslavený Jan Sarkander, jeho doba, život a blahověčení*. Celá studie podrobuje Sarkanderův životopis od Tenory a Foltynovského a samotnou osobu Jana Sarkandera kritice. Reakcí na tuto studii byla „*Obrana blahoslaveného Jana Sarkandra proti útokům dr. Františka Hrubého*“, kterou sepsal František Šigut, holešovský katecheta. Šigut v této obraně poukazuje na zásadní omyly práce dr. Hrubého, které spočívají buď na mylném výkladu pramenů nebo na dohadách. Srov. ŠIGUT, F. *Obrana blahoslaveného Jana Sarkandra proti útokům dr. Františka Hrubého*. Dále BENETKA, B. *Pravda o Sarkanderovi, glosy k jednomu sporu*, In *Lidové listy* (deník), 10. listopadu 1940.

⁶⁰ Cit. z ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s.41.

jeden z důvodů, proč Jan Sarkander nestudoval bohosloví v Olomouci či v Praze. Foltýnovský vedle tohoto uvádí jako další důvod věhlas tamní teologie.⁶¹ Zlámal uvádí ještě jednu domněnku: „*Správnější však bude asi předpoklad, že chtěl zapomenout na dívku a vyloučit možnost setkat se s ní třeba jen náhodně na Moravě. Avšak láska byla silnější.*“⁶²

Jan Sarkander své rozhodnutí změnil po dvou letech studia ve Štýrském Hradci a vrací se zpět na Moravu ke svému bratru Mikulášovi, který v té době vykonával službu faráře ve Velkém Meziříčí. Se svým bratrem také domluvil sňatek s Annou Plachetskou,⁶³ která pocházela z luterské rodiny. Zlámal se domnívá, že na katolickou víru přestoupila těsně před svatbou.⁶⁴ Slavnostní svatební smlouva⁶⁵ pak byla podepsána ve Velkém Meziříčí 3. září 1606. Aktu bylo přítomno několik katolických kněží, mezi nimiž byl i Mikuláš Sarkander. Svatební smlouva, kterou našel František Hrubý, není klasickým oddavkovým listem. Pokud však došlo ke svatbě, tak je záhadou, proč Jan Sarkander 22. 12. 1607 přijímá z rukou kardinála Dietrichštejna nižší svěcení. Jediným vysvětlením, jak uvádí Zlámal, je „*že mu nevěsta nebo manželka musela velmi záhy zemřít. Nejpozději do roka. Potvrdila by to brněnská matrika zemřelých, kdyby se byla z té doby zachovala. Tato rodinná tragika otřásla zajisté jednatřicetiletým Sarkandrem, který nyní zřetelněji pocítil volání Boží k opuštěnému kněžství.*“⁶⁶

⁶¹ Srov. TENORA, J.; FOLTÝNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*. s. 519.

⁶² Cit. z ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 41.

⁶³ Jan Sarkander nejspíše Annu Plachetskou poznal během svých návštěv u bratra ve Velkém Meziříčí. Srov. *ibid.* s. 42. Tyto návštěvy jsou pak dosvědčeny: „*Pomocníkem děkanovým jmenuje se také jeho bratr Jan, který tehdy studoval v Olomouci a dlíval si návštěvou u Mikuláše v Meziříčí.*“ Cit. z TENORA J.; FOLTÝNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*. s. 523 (pramenem je JAC. FEL. PACHER, *Oslava Marchionatus Moraviae flumen*, etc. Brunae 1728. s. 16).

⁶⁴ Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 41 – 42.

⁶⁵ Nález svatební smlouvy zveřejnil František Hrubý ve své studii „*Jan Sarkander, mučedník doby pobělohorské a jeho legenda*“ v *Českém časopise historickém*, 1939 (viz poznámka číslo 59).

⁶⁶ Cit. z ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 42.

Jako nositel nižších svěcení pobýval Jan v Opavě, kde vypomáhal svému bratrovi Mikulášovi. Současně soukromě studoval teologii a pravděpodobně i ve zkrácené podobě, poněvadž již 20. prosince 1608 byl olomouckým biskupem Janem Křtitelem Civallim vysvěcen na podjáhna v olomoucké katedrále. 19. března 1609 jej kardinál Dietrichštejn vysvětil u brněnských jezuitů na jáhna. Kněžské svěcení pak přijal z rukou biskupa Civalliho v kolegiátním kostele sv. Petra a Pavla v Brně 22. března 1609.⁶⁷

3.3.2 KNĚŽSKÉ PŮSOBENÍ JANA SARKANDRA

Svou kněžskou službu započal Jan Sarkander ve farnosti sv. Petra a Pavla v Jaktarži u Opavy. Do farnosti však nikdy nebyl uveden a brzy žádá o její zbavení. Během této doby pobývá u svého bratra v Opavě, kde mu vypomáhá.

Místofarářem (zástupcem faráře) se stal v roce 1609 v Uničově. Mezitím byl jeho bratr Matyáš, který byl obviněn z politické akce vůči císaři, vzat do vazby. Janovo působení v Uničově ukončilo vzetí do vyšetřovací vazby kvůli podezření ze spoluúčasti na Matyášově útěku z výškovského vězení. Po prokázání Janovy nevinny byl propuštěn a roku 1611 dosazen na faru v Charvátcech u Olomouce. Avšak již po dvou měsících žádá o přeložení. Důvodem jsou nedostatečné příjmy, ale hlavně Sarkanderův spor s farníky, „na jehož podstatu můžeme soudit jen s větší nebo menší pravděpodobností“.⁶⁸ Sarkander se stavěl proti lidovému zpěvu⁶⁹ v kostele a prosazoval latinskou bohoslužbu. Původ tohoto odporu lze sice hledat v Sarkandrově ovlivnění jezuitským řádem,

⁶⁷ Srov. TENORA, J. FOLTYNOVSKÝ J. *Blahoslavený Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 527 a srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 43.

⁶⁸ Cit. z ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 43.

⁶⁹ Je možné, že se vedle pravověrných katolických písní zpívali i méně pravověrné, či dokonce nekatolické písně, což vedlo Jana Sarkandra k zákazu zpěvu lidových písní při liturgii. Srov. *ibid.*, s. 44.

jenž silně prosazoval latinskou jednotu, ale zároveň však dobře znal kardinálovy tendence podporovat lidový zpěv při liturgii⁷⁰. Kardinál, který se o tomto sporu dozvěděl, reagoval dost ostře a napomenul Sarkandra, aby si vážil pokoje a nezaváděl bez jeho vědomí novoty. Sarkander tedy působil v Charvátech od sv. Jiří do sv. Michala 1611. Po uvolnění se vrátil do Kroměříže. Poté byl na vlastní žádost presentován do Zdounek u Kroměříže, bude-li souhlasit pan Jan Kavka Říčanský z Říčan. Říčanský projevil souhlas a Sarkander byl na sv. Jiří 1612 uveden do farnosti Zdounky. Tato farnost vyžadovala od Jana Sarkandera velkou horlivost a dobrý osobní příklad, protože zde byl velký vliv českobratrské církve. Z této doby se nám dochovaly pouze dva písemné záznamy. První je dovolení z roku 1613 od kard. Dietrichštejna rozhrěšovat i případy vyhrazené biskupovi. Druhým je pak záznam o jeho daru olomoucké Mariánské družině, které byl členem, z roku 1614. Podle pamětní listiny, jež byla nalezena ve věži zdounského kostela roku 1742, nechal farář Jan Sarkander roku 1613 opravit kostelní věž.⁷¹

V roce 1615 je Janu Sarkanderovi svěřena farnost v Boskovicích, jež byly v majetku pánů z Boskovic a Zástřizl. V Boskovicích působil početný sbor církve bratrské, dokonce i Václav ml. Morkovský ze Zástřizl byl původně členem českobratrské církve, ale později konvertoval ke katolictví. Na uprázdněnou faru povolal jezuitu Jana Prachovského, který si při druhé návštěvě (již na pozvání Jana Sarkandera) přivedl spolubratra Michala Hochholtzera, aby mohli konat lidové misie. Ve své misijní práci se následně střídali s dalšími jezuity, Havlem Zeidelhuberem, Albertem Chanovským a Matoušem Klimasiem. Došlo k navrácení farního kostela sv. Jakuba katolíkům, ale jen okolo

⁷⁰ Kardinál Dietrichštejn povolil roku 1601 vydání devíti set stránkového *Kancionálu to jest Sebrání zpěvův pobožných*. Jednalo se o dílo několika moravských kněží. Zaštiťoval je farář u sv. Petra a Pavla v Brně a nakonec Jan Rozeplut ze Švarcpachu, převor augustiniánů ze Šternberka. Dalším kancionálem, tentokrát z pera jezuity Šebestiána Berličky Scipia, byl *Kancionál katolický* vydaný roku 1611. Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 43 – 44.

⁷¹ Srov. ZLÁMAL, B., *ibid.*, s. 44 – 45.

padesátky nekatolíků se vrátilo zpět do katolické církve. Jan Sarkander v Boskovicích působil jeden rok, během něhož přijímal na faru v Rájci minoritu Benedikta Spišského (20. 2. 1616). V dubnu 1616 pak odchází do Holešova.⁷²

3.3.3 JAN SARKANDER – FARÁŘ V HOLEŠOVĚ

Do Holešova byl Jan Sarkander poslán asi na doporučení jezuitů, kteří jej navrhli jako pokračovatele započatého misijního díla ve městě, které mělo velkou českobratrskou tradici.⁷³

V roce 1617 pak Kroměřížané žádají, aby byl Jan Sarkander jmenován jejich děkanem, což lze vysvětlit jeho pověstí svědomitého kněze, jak dosvědčuje list purkmistra a rady města Kroměříže kard. Dietrichštejnovi (6. 11. 1617) : „*ač žádného bohda vyměřené nevkládajice, že ctihodný kněz Jan Sarkander, nynější farář holešovský, jsa člověk pokojný a dobrého života a příkladu, k tomu by se hoditi mohl.*“⁷⁴ Kardinál Dietrichštejn svolil s jmenováním Sarkandra děkanem, ale zemský hejtman Ladislav Popel z Lobkovic jej nepustil.

Při svém pastoračním působení se Sarkander opět dostal do sporů s nekatolickou šlechtou ohledně vybírání desátků, zvláště pak s Václavem Bítovským z Bítova u Bystřice pod Hostýnem. Poddaní z přífařených obcí, které patřili nekatolickým šlechticům⁷⁵, měli zakázáno odvádět novému holešovskému faráři platby v plné výši. Sarkander se

⁷² Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 45.

⁷³ Jezuité si chtěli založit v Holešově probační řádový dům, tedy své duchovní středisko, což však vyvolalo značnou nevoli u nekatolické strany, o čemž svědčí *Holešovská kronika* z let 1615 až 1645, kterou následně využil i J. A. Komenský proti jezuitům v díle *Historia Persecutionum*. Srov. *ibid.*, s. 46.

⁷⁴ Cit. z TENORA, J. FOLTYNOSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. Příloha 29. s. 669.

⁷⁵ Kromě Václava Bítovského z Bítova také Vilém Ulersdorfer z Němčí, Wolfgang Jiří Mengesreiter z Truklova a Jan Felix Obešlák z Litultovic. Srov. CHAROUZ, J. Z. O. PRAEM. *Hlas v mlčení. Jan Sarkander, kněz a mučedník*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkander. Sborník ke svatořečení*, s. 23.

dožadoval neprávem zadržovaných desátků, protože „*i dělník má právo na svou mzdu*“.⁷⁶ Peníze však nežádal čistě pro sebe, ale hlavně pro své nástupce. Tedy v zájmu farního obročí. Ale i tak se zdá, že právě toto domáhání se farních peněz se mu stalo osudným, protože Václav Bítovský byl spolu s jinými mezi soudci, kteří jej soudili útrpným právem v olomouckém žaláři.⁷⁷

3.3.4 ZATČENÍ

Další životní osudy Jana Sarkandra jsou spjaty se stavovským povstáním. Moravský hejtman Ladislav Popel z Lobkovic byl sesazen a uvězněn v Brně. Posléze byl vypovězen jezuitský řád ze země. Jezuité z Holešova odešli 17. května 1619. Jan Sarkander zůstal v Holešově s nemnoha farníky sám. Musel čelit otevřenému nepřátelství, protože neměl nikoho, kdo by se jej zastal. Ještě v dubnu 1619 psal svému bratrovi Mikulášovi, že v Holešově nadále zůstane, ale po květnových událostech zažádal kroměřížského děkana o povolení dočasně opustit Holešov (což mu ostatně radili i jeho farníci).

V červenci 1619 se Sarkander připojil k Lobkovicovu podkonímu, který s jistou záležitostí cestoval do Krakova. Duchovní správu v Holešově předal kaplanovi Samuelovi Tučkovi z holešovského zámku, kde holešovští farníci navštěvovali mše svaté před příchodem Jana Sarkandra. Této cesty do Krakova využil k tomu, aby podnikl soukromou pouť do Čenstochové. Na tomto poutním místě strávil celý měsíc, a pak se odebral do Rybníku u Ratiboře, kde měl statky jeho patron Ladislav Popel z Lobkovic. Zde jej také zastihla zpráva od Ladislava z Lobkovic, který byl mezitím propuštěn z vězení. Sarkander se dozvěděl, že na holešovskou faru byl dosazen protestantský kněz, což pro něj znamenalo,

⁷⁶ Cit. z CHAROUZ, J. Z. O. PRAEM. *Hlas v mlčení. Jan Sarkander, kněz a mučedník*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkander. Sborník ke svatořečení*. s. 23.

⁷⁷ Srov. *ibid.* s. 23 – 24. a ZLÁMAL, B, *Blahoslavený Jan Sarkander*, s. 46 – 47.

že se za daných okolností nemůže vrátit do Holešova. Rozhodl se tedy, že se holešovské fary vzdá a zamění svůj úřad za úřad zámeckého kaplana. Na krátký čas pak odchází do Krakova, kde hledal nějakou uvolněnou faru, aby mohl vykonávat svůj úřad. Po neúspěšném hledání se vrátil zpět do Rybníku, odkud pak 22. října 1619 posílá Sarkander latinsky psaný dopis svému kolátorovi Ladislavu z Lobkovic, kde mu sděluje své přání.⁷⁸ Ladislav z Lobkovic však jeho rezignaci nepřijal, a tak se Sarkander vrací koncem listopadu 1619 zpět do Holešova.

V době, kdy Jan Sarkander pobýval v Polsku, vyjednával císařský generál Michal Adolf hrabě Althan s polským králem Zikmundem III. Vasou vojenskou pomoc císaři. Toto vyjednávání bylo úspěšné a Althanovi se podařilo získat asi 4000 příslušníků lehké kozácké jízdy pojmenované po Alexandru Lisowskému. Když poté lisovčáci 3. února 1620 vtrhli na Moravu a Slezsko a při svém postupu plenili města a vesnice, včetně Skočova a statků protestanta Václava Bítovského z Bítova u Bystřice pod Hostýnem, s nímž byl Jan Sarkander ve sporu ohledně vybírání desátků, bylo jejich povolání připisováno právě Janu Sarkandrovi. Dokonce i zázračná záchrana města Holešova byla pro protestanta Bítovského jasným příznáním Sarkandrova podílu na postupu

⁷⁸ Sarkander v tomto dopise píše, že to nebyl strach před vlky, který jej odehnal od svých oveček, ale právě starost o ovečky jemu svěřené, které by svou přítomností mohl ohrožovat. „*Je povinností pravého pastýře, aby ztracené ovce osobně hledal, a přicházeli vlk a nastane-li pronásledování, aby neutíkal jako nájemník, který není pastýřem, nýbrž má i život položit pro záchranu svých ovcí, poněvadž v den soudný bude povinen vydat počet i z toho, kdyby jedna z nich zahynula...*“ Proto také prosí o odejmutí fary v Holešově a jmenování zámeckým kaplanem. Cit. z ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 48.

Charouz při této příležitosti srovnává Sarkanderův odchod se spisem *Obrana mého utěku* od sv. Atanáše, aby toto Janovo jednání nebylo chápáno jako projev nedostatečné statečnosti a ochoty trpět pro Krista. Podle Atanáše by totiž pronásledovaný neměl svůj život zbytečně vystavovat nebezpečí, poněvadž jeho život není jen jeho osobním vlastnictvím, ale patří církvi a těm, jež mu byli svěřeni. Nemá se vystavovat nebezpečí hlavně ve chvíli, kdy by jeho smrt byla pouze ke škodě svěřenému lidu, vyvolávala by zmatky a posilovala by moc pronásledovatelů. V této situaci se tak útek stal prodloužením mučednictví z lásky ke svěřenému lidu a ke Kristu. Srov. CHAROUZ, J. Z. O. PRAEM. *Hlas v mlčení. Jan Sarkander, kněz a mučedník*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkander, sborník ke svatořečení*, s. 26.

lisovčků. Jan Sarkander, který se dozvěděl o blížících se lisovčících, totiž 5. února 1620 vyzval své farníky, aby se vyzpovídali, přistoupili k přijetí Eucharistie a následně pak vyšli ve slavnostním průvodu s Nejsvětější Svátostí vstříc cizímu vojsku. Druhý den, tedy 6. února 1620, pak na smluvené znamení zvonem spolu se zámeckým kaplanem Tučkem vyšli po modlitbách v kostele průvodem s Nejsvětější Svátostí před město. Ve chvíli, kdy kozáci poznali účel procesí, seskákali z koní a poklonili se před monstrancí. Když pak Sarkander zazpíval sloku hymnu *Te Deum laudamus „Salvum fac populum tuum, Domine...“*, kozáci se mocným hlasem ke knězi přidali. Tito lidé, jež se jinak chovali velmi hrubě a surově, totiž nezapomínali na tradice a zbožnost svého národa. Kozáci se nakonec městu vyhnuli a odjeli směrem k Vídni, aby se u Kremže spojili s císařským vojskem. V Napajedlech se opět vrátili ke starým způsobům a město vyplenili, ale v Bzenci se znovu setkali s eucharistickým průvodem v čele s farářem Františkem Malým, a tak byl Bzenec před řáděním podobně jako Holešov uchráněn.⁷⁹

Václav Bítovský, který byl zvolen nekatolickými stavy nejvyšším moravským sudím, po této události dává svolat do Brna všechny

⁷⁹ O této události máme několik zpráv. První je záznam v holešovské kronice, který je nejstarší. Dále pak zápis v olomoucké kronice z let 1619 – 1620, která se dochovala v opisech z 18. století, dále popis události v dopise Zdeňka Popela z Lobkovic císaři Ferdinandovi II. ze dne 5. 6. 1624 a konečně popis Ondřeje Eustacha Schwarze. Poslední tři jmenované záznamy jsou víceméně shodné a tuto událost kladou na 7. únor 1620. Jiný pohled na tuto událost vrhá dopis vdovy po holešovském zámeckém trubačovi Judity Pražákové, podle níž byl iniciátorem této akce Ladislav z Lobkovic, který nařídil svému kaplanovi, aby vyšel Polákům vstříc s Nejsvětější Svátostí. O Janu Sarkandrovi se zde zmiňuje jen v souvislosti, že byl později přiveden k zatčeným P. Tučkovi a jejímu manželovi Pražákovi. Posledním záznamem je zápis z výslechu Václava Bítovského. Bítovský uvedl, že účelem zajetí a mučení Jana Sarkandra bylo zvědět, co dělal v Polsku, který jezuita s ním cestoval a kdo povolal kozáky. Druhý den dodal, že mu holešovský kaplan prozradil, že mu Sarkander poradil vyjít vstříc Polákům s pacifikálem (s ostatkovým křížem). Právě dopis Judity Pražákové využil František Hrubý ve své práci o Janu Sarkandrovi a po něm i jiní, kteří tak podpořili svůj negativní postoj vůči světcům. Způsob jejich využití také svědčil o tom, že daný dopis nikdy neměli v rukou (hlavně způsobem citací). František Šigut, který napsal *Obranu blahoslaveného Jana Sarkandra proti útokům dr. Františka Hrubého*, následně vysvětluje účel a soudobou situaci při vzniku tohoto dopisu. Srov. CHAROUZ, J. Z. O. PRAEM. *Hlas v mlčení. Jan Sarkander, kněz a mučedník*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkander, sborník ke svatořečení*. s. 28 - 30.

katolické kněze z okolí Holešova. Měli se dostavit do tří dnů, jinak budou přivedeni násilím. Jan Sarkander si uvědomil, že tento příkaz je namířen proti němu, a tak poté, co se již několik dní skrýval před násilím místních nekatolíků, uprchl tajně z Holešova na tovačovský zámek, odkud pocházela Lobkovicova první manželka paní Anna Eliška ze Salmů. Místní nekatolíci jej však poznali, a tak Sarkander utekl a skrýval se v tovačovském lese. Nakonec byl i zde vypátrán⁸⁰, následně zajat a odveden jako zrádce vlasti v poutech do Olomouce.⁸¹

3.3.5 MUČENÍ A SMRT

Průběh čtyř výslechů v olomoucké městské věznici⁸² známe ze záznamů městského soudce Jana Scintilly, který byl jediným katolíkem mezi soudci. Z nich jasně vyplývá, že představitelé stavů byli přesvědčeni o Sarkandrově podílu na vpádu lisovčků a pomocí útrpného práva jej chtěli donutit k přiznání.

K projednávání Sarkandrova procesu byla sestavena komise, jejímž předsedou byl zemský hejtman Ladislav Velen z Žerotína. Dalšími členy komise pak byli Hartman z Puchheimů, Václav Bítovský z Bítova u Bystřice pod Hostýnem a Prusinovic, Beneš Pražma z Bílkova na Lešné, Kunovicích, Těškovicích a Slatině, Jan Skrbenský z Hříště na Fulneku a Dřevohosticích, Karel Kryštof Sedlnický na Dívčích Hradech, Fulštejně a

⁸⁰ Podle pověsti jej vypátral trubačův pes. Foltýnovský dále uvádí, že místo, kde byl Sarkander zajat, je dosud označeno nápisem na dubu při silnici z Tovačova do Troubek. Srov. FOLTÝNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*. s. 567 (poznámka č. 128).

⁸¹ Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 47 – 49; ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin, díl IV. Doba husitská, českobratrská a protestantská (1400 – 1550), Doba rekatolizace (1550 – 1650)*. Olomouc: MCM. 2008. s. 344 – 347; FOLTÝNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 555 – 567. CHAROUZ, J. Z. O. PRAEM. *Hlas v mlčení. Jan Sarkander, kněz a mučedník*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkander, sborník ke svatořečení*, s. 24 - 31.

⁸² Olomoucká městská věznice stála na místě dnešní kaple sv. Jana Sarkandra na rohu ulic Mahlerova, Univerzitní a Na hradě. Místo, kde byl Jan Sarkander mučen, se nachází v suterénu kaple.

Hrozové. Z městské rady byli přizváni Tobiáš Markvart, Albrecht Muttal a Jiří Richter. A jako městský soudce byl výslechům úředně přítomen již výše zmiňovaný Jan Scintilla.⁸³

3.3.5.1 První výslech

K prvnímu výslechu došlo 13. února 1620. Výslech byl zahájen předsedou Velenem z Žerotína. Žerotín Sarkandrovi hned na počátku pohrozil, že s ním nebudou žertovat. Má tedy jako důvěrník a zpovědník Lobkovicův vyzradit všechny jeho záměry, důvody, proč kozácké vojsko vpadlo na naše území a napáchalo takové škody. A také ho upozornil, že mu nijak nepomůže jeho kněžský stav, protože kard. Dietrichštejn, jež měl nad knězi soudní pravomoc, mu nemá co poroučet, poněvadž „*oni sami jsou teď pány a mají co poroučet.*“⁸⁴ Sarkander se ohradil, že o polském vpádu neměl ani potuchy, poněvadž jel do Polska, aby vykonal pouť do Čenstochové. Dále jim řekl, že z Čenstochové zamířil do Rybníku u Ratiboře, kde jej zastihla zpráva, že holešovská fara je obsazena nekatolickým farářem, a tak se odebral do Krakova hledat nějakou uprázdněnou faru. Po neúspěšném hledání se vrátil zpět do Rybníku a následně do Holešova. Po této Sarkandrově obhajobě se Bítovský posměšně zeptal, proč tedy tak brzy z rána utekl z Holešova. Na to mu Sarkander odpověděl, že neutekl, ale odešel na pouť. Od otázek politických přešli vyšetřovatelé k otázkám náboženským a obvinili Jana Sarkandra, že zavinil mnohé náboženské pře mezi obyvateli na Holešovsku. Sarkander však prohlásil, že se jedná o křivé obvinění. Pražma se Skrbenským jej však stále prudkými slovy osočovali, až nakonec ukončil první výslech rozhněvaný Žerotín slovy: „*Ty pope,*

⁸³ Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 49 – 53; ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin*. s. 347 – 349; FOLTÝNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 567 – 589.

⁸⁴ Cit. z FOLTÝNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*, s. 568.

*nechceš s pravdou ven. Myslíš, že bychom nemohli i na tvého pána katem sáhnout, jako se to stalo jeho strýci?*⁸⁵

3.3.5.2 Druhý výslech

Druhý výslech se odehrál ještě ten samý den ve večerních hodinách. Městského soudce Scintillu museli k účasti na výslechu donutit. K tomuto výslechu se navíc dostavili Vilém Ulersdorfer, který měl se Sarkandrem spor ohledně desátků, Bítovského hofmistr Jindřich, a také Prokop Potštátský z Prusinovic. Výslechu předsedal Bítovský a opět chtěl vědět, co Sarkander prováděl v Krakově. Zazněla stejná odpověď jako u předchozího výslechu. Bítovský tedy poprvé uplatnil útrpné právo a přikázal, aby byl Jan Sarkander natažen na skřipec. Během tohoto mučení na něj opět naléhali, aby jim prozradil s jakými úmysly jel Lobkovicův podkoní do Krakova. Sarkander jim řekl, že se s podkoním nebavil, poněvadž on hovořil pouze italsky a německy, zatímco Sarkander rozumí pouze česky a latinsky. Soudci mu samozřejmě nevěřili a hrozili mu použitím útrpného práva i při dalším výslechu, pokud jim neřekne to, co chtěli slyšet. Výslech i s mučením byl ukončen po hodině.⁸⁶

⁸⁵ Cit. z *ibid.*, s. 569. Stejnou citaci uvádí i ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 51 (s tím, že v poslední větě má přepis – místo „jeho“ je „mého“). Dále srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 49 – 53; ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin*. s. 347 – 349; FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 567 – 589.

⁸⁶ Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 49 – 53; ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin*. s. 347 – 349; FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 567 – 589.

3.3.5.3 Třetí výslech

Třetí výslech se měl konat druhý den po ránu, ale došlo k jeho odkladu z důvodu příprav na příjezd krále Fridricha Falckého do Olomouce. Král Friedrich Falcký, stavy zvolený český protikrál, přijel do Olomouce v sobotu 15. února 1620. V neděli mu vzdávali hold shromážděné stavy a měšťané, ke kterým německy promlouval kníže Anhalt. „Zimní král“ pak ještě týž den odjel do Vratislavi. Hned v pondělí 17. února došlo na odložený Sarkandrův výslech. Tentokrát předsedal Ctibor Žernovský z Žernova a již potřetí se Sarkandra ptali, jak to bylo s kozáky. Sarkander prohlásil, že jej Lobkovic nepověřil žádným poselstvím a že s ním hovořil pouze o duchovních věcech. I Žernovský využil útrpného práva. Další přísedící soudce Petr Kopřický z Kopřic obvinil Sarkandra z exhumace jeho matky, odnětí kostela sv. Anny českým bratřím a jeho předání jezuitům a také z toho, že nutil nekatolíky přijímat pod jednou způsobou. Sarkander na tato obvinění reagoval prohlášením, že jsou mu připisována neprávem, protože všechny události, z nichž byl obviněn, se udály ještě před jeho příchodem do Holešova. Následně mu Pražma položil otázku, zda něco ví o tom, že Lobkovicův podkoní vzal peníze. Když to Sarkander popřel, bylo opět nařízeno mučení na skřipci trvajícím bezmála dvě hodiny.⁸⁷

3.3.5.4 Čtvrtý výslech

V úterý 18. února 1620 postoupil Jan Sarkander *čtvrtý výslech*. Do vyšetřovací komise přibyl z městské rady ještě Vít Österreicher. K tomuto výslechu se podle svědectví Scintillova dostavili všichni soudci v podnapilém stavu. Předsedou byl opět Žernovský a znovu se vyptával na podkoního a peníze. Pražma jej však přerušil a obořil se na Sarkandra

⁸⁷ Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 49 – 53; ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin*. s. 347 – 349; FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 567 – 589.

s otázkou: „Ty že nevíš, jaké pikle se chystaly? Což ti to neřekl tvůj pán ve zpovědi?“⁸⁸ Sarkander odpověděl, že mu ve zpovědi nebylo nic svěřeno, jestli ano, tak to zapomněl a i kdyby to věděl, tak stejně nic neprozradí, i kdyby ho roztrhali a rozsekali. O tom, kde zmizel podkoní, nic nevěděl a z toho, co vezl, viděl pouze dvě vědra vína nikoli peníze. Po této odpovědi se soudci rozhodli zostřit muka v naději, že se dozvedí ještě něco navíc. K mučení použili louče, kterými Sarkandroví opalovali boky. Poté, co jim louče zhasly, Žernovský s Pražmou přikázali katu, aby namočil peří ve smole a síře a házel je hořící na Sarkandrova ramena a prsa. Sarkander nic neprozradil a místo toho volal Ježíšovo, Mariino a Annino svaté jméno. Vyšetřovatelé tato jeho zvolání připisovali kouzlům, proto musel kat Sarkandra oholit, ustříhnout mu kousek vlasů a nehty na rukou a nohou, toto spálit, následně smíchat s vodou a dát Sarkandroví vypít. Tímto způsobem totiž chtěli vyšetřovatelé tato kouzla zahnat. Takto jej mučili skoro tři hodiny.⁸⁹

3.3.5.5 Umírání a smrt

Po tomto výslechu byl Sarkander odvázan ze skřipce, vysílen a s vykloubenými končetinami klesl na zem. Vězeňští biřici jej nechali na pospas osudu, poněvadž si mysleli, že brzy zemře. Nakonec byl odnesen do vězení, kde se o něj starali olomoučtí katolíci. K dalšímu plánovanému mučení však nedošlo, protože městský soudce Scintilla se proti tomu vzepřel. Odůvodnil to tím, že jednání komisařů se odehrávalo proti vší spravedlnosti a právu.

Jan Sarkander ve velmi zuboženém stavu přežíval ještě celý měsíc. Během této doby se věnoval modlitbě breviáře, kdy mu listy

⁸⁸ Cit. z ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 52 – 53.

⁸⁹ Srov. ZLÁMAL, B., *ibid.*, s. 49 – 53; ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin*. s. 347 – 349; FOLTÝNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 567 – 589.

převraceli buď jeho ošetřovatelé nebo si je převracel sám vlastním jazykem, pokud při něm nikdo nebyl.

Jan Sarkander zemřel na následky brutálního mučení 17. března 1620 v olomoucké městské věznici.

Pohřben byl 24. března 1620 v kapli sv. Vavřince v chrámu Panny Marie na Předhradí. Hrob byl uzavřen kamenem, na němž byl vytesán nápis zdůrazňující jeho nevinu.⁹⁰

Jeho bratři Jan, Mikuláš a Pavel mu nechali udělat náhrobní desku s vyobrazením jeho umučení. Tato deska se dnes nachází v kapli sv. Jana Sarkandra v suterénu. Poté, co byl zrušen roku 1784 kostel Panny Marie na Předhradí,⁹¹ byly jeho ostatky přeneseny do kostela sv. Michala na Žerotínově náměstí. Během beatifikačních slavností v Olomouci 22. září 1860 byla část ostatků sv. Jana Sarkandra uložena v bočním oltáři jemu zasvěceném a zbytek pak přenesen do katedrály sv. Václava v Olomouci. Zde jsou uloženy v relikviáři v hlavní chrámové lodi.⁹²

⁹⁰ Znění nápisu: latinsky: „*Reverendo Domino Joanni Sarcandro de Skoczovia, Ecclesiae Holeschoviensis Curioni Vigilantissimo: qui Vitam Pastoralis cura laboriosam, morte consummavit Olomuncii 16. Calend. Aprilis. Anno Salutis 1620.*“ (český překlad: Důstojnému pánu Janu Sarkandrovi ze Skočova, velepečlivému faráři holešovské fary, jenž život prací kněžskou namáhavý, smrtí slavný, přetrpěv úplně nevinnou krutá muka šťastně dokonil v Olomouci 17. března léta spásy 1620.) Cit. z FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 585.

⁹¹ Po zrušení kostela se z budovy stalo skladiště a v letech 1839 – 1840 byl pro narušenou statiku zbořen. Stával na olomouckém Náměstí Republiky.

⁹² Srov. ZLÁMAL, B. *Blahoslavený Jan Sarkander*. s. 49 – 53; ZLÁMAL, B. *Příručka českých církevních dějin*. s. 347 – 349; FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život a blahoslavení*. s. 567 – 589.

3.4 SARKANDEROVA CESTA K BEATIFIKACI A KANONIZACI

První krok ke svatořečení sv. Jana Sarkandra učinil v roce 1748 olomoucký biskup kard. Ferdinand Julius Troyer, který po ukončení diecézního informačního procesu o mučednické smrti Sarkandrově zažádal prostřednictvím kanovníka Heřmana Blümegena Svatý Stolec o zahájení procesu blahorečení.⁹³ Benedikt XIV. žádost přijal a tím zahájil oficiální beatifikační proces. První přípravné zasedání se konalo r. 1754, ale ihned na to bylo jednání odloženo na neurčito. Důvodem byla proměna politické a společenské situace. V letech 1756 až 1763 proběhla mezi Pruskem a Rakouskem sedmiletá válka, roku 1773 byl zrušen jezuitský řád, mezi léty 1777 až 1781 bojovali protestanté za toleranci a konečně roku 1780 nastoupil na habsburský trůn císař Josef II., během jehož vlády byl kult svatých výrazně potlačován.

K znovuobnovení procesu došlo v třicátých letech 19. století, kdy olomoucký arcibiskup Rudolf Jan požádal papeže Pia VIII. o návrat k projednávání beatifikace Jana Sarkandra. Tuto žádost odeslal roku 1831.⁹⁴ Proces byl zahájen a k blahorečení došlo 6. 5. 1860 v bazilice sv. Petra v Římě.

Podobně zdlouhavá cesta vedla ke svatořečení. Konec 19. století se zdál pro zahájení kanonizace krajně nepříznivým, poněvadž habsburská monarchie se ocitla jak v politické a společenské krizi, tak i

⁹³ Tato žádost byla podpořena mnoha významnými osobnostmi, např. císařovnou Marií Terezií, Františkem I., císařovnou vdovou Alžbětou, polskou královnou Marií Josefou, vídeňským arcibiskupem kard. Kolonicsem, olomouckým biskupem kard. Troyerem, pasovským biskupem kard. Lambergem, a mnoha dalšími arcibiskupy a biskupy z habsburské monarchie, kapitulami, magistráty, univerzitami a šlechtici z celé střední Evropy. Srov. NEMEC, J. *Rozbor dokumentů o kanonizaci Jana Sarkandra*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkander, sborník ke svatořečení*, s. 101.

⁹⁴ Arcibiskup Rudolf Jan v této žádosti prosí, aby byl olomoucký mučedník Jan Sarkander blahorečen ku příležitosti významného jubilea – sedmistého výročí posvěcení olomoucké katedrály. Jako hlavní důvod však uvádí: „*tato beatifikace přinese veliké dobrodiní věřícímu lidu a stane se vzpruhou k oživení víry a věrnosti svatému náboženství, poněvadž v poslední době všude se šířící liberalismus zapříčinil mnoho odpadů a zasadil těžké rány i Boží církvi na Moravě.*“ cit. z NEMEC, J. *Rozbor dokumentů o kanonizaci Jana Sarkandra*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkader, sborník ke svatořečení*, s. 102.

v krizi náboženské. Negativně se na účtě ke svatým podepsal i německý „Kulturkampf“. Po první světové válce došlo k rozpadu Rakouska – Uherska. Nově vzniklé státy většinou katolické církvi nepřály. Československo nebylo výjimkou, i když pokusy o obnovení procesu kanonizace se objevovaly i v této době, např. ze strany olomouckého arcibiskupa A. C. Stojana. Avšak k žádnému úřednímu kroku k zahájení kanonizace nedošlo. Druhá světová válka a totalitní režim myšlenku svatořečení udusily, ale přesto v 80. letech nabrala snaha o kanonizaci svatého Jana Sarkandra mohutných rozměrů. Žádost o zahájení kanonizačního procesu byla podána dne 31. 1. 1980 olomouckým a katovickým biskupem. Svou roli jistě sehrál i svatý otec Jan Pavel II., který pocházel ze stejného kraje jako Jan Sarkander a byl s jeho příběhem detailně seznámen. Dekret o zahájení procesu svatořečení bl. Jana Sarkandra bylo vydán 31. července 1981. Pátého dubna roku 1993 byl, po splnění všech nutných podmínek, prohlášen Jan Sarkander za svatého. Ke slavnostnímu vyhlášení pak došlo při papežské návštěvě v Olomouci v roce 1995.⁹⁵ Sv. Jan Sarkander byl svatořečen spolu se svatou Paní Zdislavou z Lemberka.⁹⁶

⁹⁵ Vztah členů Českobratrské církve evangelické (dále jen ČCE) k otázce svatořečení Jana Sarkandra dobře ilustruje tento krátký text týkající se ekumenismu, zde tedy vztahu římskokatolické církve a ČCE. Tento článek docela nevybíravě útočí na katolickou církev, která podle pana Hájka „*dýchá zašlými časy, církevní propagandou a ekumenickým pokrytectvím*“ a touží pojmout, co nejvíce prostoru jak duchovního, tak hmotného. Podle autora za dnešní vztah veřejnosti k církvím všeobecně může římskokatolická církev. Hlavním motivem článku je pak otázka, zda mlčet a v tichosti tuto katolickou uzurpaci snášet anebo promluvit. Podle něj nastal čas „*vstoupit do nového náboženského zápasu*“ ve chvíli, kdy došlo na „*rozhodnutí římskokatolické církve svatořečit mravně pochybného a proti svobodě svědomí bojujícího kněze Jana Sarkandra, stejně jako trapné a nezdvořilé zašantročení dopisu s evangelickými námitkami Vatikanem, dovedlo evangelíky až k otevřené a zásadní kritice římskokatolické církve (sborník Evangelíci o Janu Sarkanderovi), která v očích veřejnosti vyvrcholila odmítnutím synodního seniora setkat se s papežem při jeho návštěvě České republiky za účelem Sarkanderova svatořečení,*“ cit. z HÁJEK, Š. *Problémy a perspektivy českobratrské církve evangelické*. In *Rozpravy/Samenapraak 1996 – 1997. Církev jako menšina*, s. 30. Jako protipól z katolické strany zde můžeme uvést, co je jedním z kamenů úrazu ekumenismu v České republice ve vztahu římskokatolické církve a ČCE podle mons. Františka Radkovského: „*dalším aktuálním kamenem úrazu, který nevím jak řešit, je otázka svatořečení bl. Jana Sarkandra, ve*

4 SVATÝ JAN SARKANDER V TRADICI CÍRKVE

V této kapitole se budeme věnovat postavě sv. Jana Sarkandra, jak nám ji představuje tradice katolické církve. Tedy pramenům, jež jsou dostupné pro sestavení jeho životopisu, dále jeho vyobrazení v umění a liturgickému oslavení jeho památky. První podkapitola představuje doklady, jež jsou historicky doložitelné. V druhé podkapitole se seznámíme s legendami a životopisy svatých a jejich pojednáních o osobě Jana Sarkandra. Ve třetí podkapitole vyjmenujeme nejdůležitější literární prameny od nejranějších let. Čtvrtá podkapitola pojednává o uměleckém zpracování jeho osoby a o liturgickém slavení.

4.1 OVĚŘENÁ FAKTA

Většina údajů ze života svatého Jana Sarkandra je podložena výpisy z matrik a dochovaných informací ve farních archivech farností, kde Sarkander působil, včetně korespondence. Tyto podklady uvádí dr. Josef Foltynovský v příloze svého pojednání v díle *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*.⁹⁷ Foltynovský zde také uvádí veškerou dostupnou literaturu.

kterém vidí (evangelíci) představitele násilné rekatolizace. Dokládají to např. záznamy z kroniky města Holešova o násilném působení jezuitské misie v Holešově v době, kdy tam byl farářem bl. Jan Sarkandr. Na rozdíl od nekatolíků, my v něm vidíme vzor věrnosti zpovědnímu tajemství a trpělivosti v utrpení a ani nás nenapadne vyčítat při této příležitosti nekatolíkům, že zahynul jako oběť pronásledování a nenávisti nekatolíků své doby,“ cit. z RADKOVSKÝ, FR. Ekumenismus v současné situaci naší země. In Prohloubení ducha ekumenismu v církvi dnešní doby. Sborník přednášek z kněžského dne 26. března 1992 v Olomouci, s. 18.

⁹⁶ Srov. VYHLÍDAL, ZDENĚK. *Sarkander – historická freska*, s. 9 – 10. a NĚMEC, J. *Rozbor dokumentů o kanonizaci Jana Sarkandra*. In *Kněz a mučedník Jan Sarkander, sborník ke svatořečení*, s. 100 – 108.

⁹⁷ TENORA, J., FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 641 – 736.

Velmi důležitým dokumentem, k jehož vyhledání dal pokyn r. 1724 kard. Schrattenbach, byla Scintillova⁹⁸ zpráva kard. Dietrichštejnovi obsahující popis Sarkandrova výslechu a mučení. Koncept této zprávy z r. 1621 byl nalezen r. 1726 v olomouckém městském archivu.⁹⁹

Jediným nejasným místem v životě Jana Sarkandera však zůstává období po ukončení studia ve Štýrském Hradci v roce 1606 a jeho návratu na Moravu. V tomto roce se měl podle nalezené svatební smlouvy oženit s Annou Plachetskou. Co se přesně stalo, však nejsme schopni říci. Zvláště pak, když již v roce 1607 přijal Sarkander nižší svěcení.¹⁰⁰

4.2 LEGENDY A TRADOVANÝ VÝKLAD ŽIVOTA SVĚTCE

Svatý Jan Sarkander zemřel v době, kdy Evropou otřásaly válečné zmatky, tudíž „nebylo času, aby prvotní přesvědčení o jeho svatosti vyrostlo v široce přijatou úctu. Nebylo klidu, aby byla sepsána legenda.“¹⁰¹ Jeho příběh tak „známe z podání historiků, kteří jej sestavili na základě archivního materiálu.“¹⁰² S legendou¹⁰³, jež typická pro

⁹⁸ Scintilla byl městský sudí, bez něhož se výslech obžalovaného Sarkandera nesměl konat. Scintillovo svědectví románově zpracoval Zdeněk Vyhlídal v knize *Sarkander – historická freska*.

⁹⁹ Tato zpráva je otištěna v německém jazyce jako příloha 36. v TENORA, J., FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 677 – 688.

¹⁰⁰ O této problematice viz 3.3.1 a příslušné poznámky.

¹⁰¹ Cit. z PRÍHA, P., *Čechy a jejich svatí*, s. 102.

¹⁰² Cit. z *ibid.*, –.

¹⁰³ Legenda vychází ze latinského legenda, což znamená „věci určené ke čtení“. Jedná se o epický literární druh, který popisuje život, smrt, umučení a zázraky určitých světců či mučedníků, případně ostatků nebo svatých předmětů (např. svatý Kříž). Často je užíváno paralelně se slovem legenda i slovo hagiografie, které vychází z řeckého ἅγιος (svatý) a γράφω (psát).

Legendy popisovaly život světce, postupně se však vytvářely obecné motivy, jež byly nakonec přenášeny z jednoho světce na druhého, a tak docházelo často do značné míry k zastření vlastního života konkrétního světce.

Legendy sloužily ke křesťanské výchově, k propagaci určitého světce (vyzvednutí jeho kladných a následování hodných vlastností), či k obhajobě některých jevů (např. v otázkách bohoslužebného jazyka).

životopisy dřívějších svatých, se tedy u postavy sv. Jana nesetkáme. Proto většina životopisů tohoto světce obsahuje historicky doložené informace.

4.2.1 ŽIVOTOPISY

Jako jedny z nejstarších zde uvádíme životopisy svatých od Františka Eckerta *Církev vítězná*, které vyšly roku 1892.¹⁰⁴ Autor při sepisování svého monumentálního čtyřsvazkového díla vycházel z již vydaných životopisů svatých, zvláště pak z díla P. Huga Karlíka O. Praem. *Životy, skutky a utrpení svatých a světic Božích* (1847 – 1858).¹⁰⁵ Jako podklad k sepsání Sarkanderova životopisu mu posloužilo dílo Matěje Procházky, *Život blahoslaveného Jana Sarkandra mučedníka* (1861).¹⁰⁶

František Eckert se při sepisování svého díla snažil vyvarovat dvou základních vad předchozích životopisů svatých. Jako první vadu uvádí, že spisovatelé tak vychvalovali světce, že se pro nás stávali nedostižitelnými ideály. Proto se autor snažil ukázat, že „světci byli rovněž jako my jen lidé, a že tudíž také měli namnoze svoje křehkosti a

Jejich původ nacházíme již v období antiky. Prvky legendy nacházíme i v Novém zákoně (především ve Skutcích apoštolů), ale za stěžejní text můžeme pokládat *Pseudoklementina*, které pojednávají o životě svatého apoštola Petra. Legendy byly původně tradovány ústně, v pozdějších dobách byly zapisovány, především jako prozaické texty, ale výjimkou nebylo ani poetické zpracování. Největší rozkvět zaznamenaly ve středověku, kde plnily funkci nejen literární, ale i liturgickou.

Základní osou je vyprávění o narození (nativitas), životě (vita), smrti (nativitas pro caeli) či umučení (passio) a o zázracích (miracula) člověka, o kterém je tradováno, že byl na základě svého života a skutků přijat do nebe.

V českých zemích vznikaly legendy v době od 9. do 14. století. Všechny pojednávají o našich národních světcích (sv. Cyril a Metoděj, sv. Václav a Ludmila, sv. Prokop a Vojtěch). Výjimku tvoří legenda o sv. Kateřině, která v 2. polovině 14. století. Srov. KUTNAR, F.; MAREK, J., *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, s. 19-22. a BALAJKA, B., *Přehledné dějiny literatury I. Dějiny české literatury s přehledem vývojových tendencí světové literatury do devadesátých let 19. století*, s. 26-31

¹⁰⁴ ECKERT, FR., *Církev vítězná. Životy Svatých a Světic Božích*. Svazek I. Životopis sv. Jana Sarkandra: s. 434 – 442.

¹⁰⁵ Srov. *ibid.* s. IV.

¹⁰⁶ Srov. *ibid.* s. 441.

nedostatky, proti nimž ovšem s milostí Boží statečně bojovali a jež vítězně přemáhali.“¹⁰⁷ Druhou vadou pak je fakt, že si autoři libovali v nadpřirozených událostech v životech světců. „Domnívaje se, že velicí světcové všichni byli také velikými divotvorci, zapomínali, že pravá svatost nezáleží v tom, aby křesťan hory přenášel, nýbrž aby vůli Boží bedlivě plnil.“¹⁰⁸ Proto se domníváme, že se Eckert snaží držet ověřených fakt (s mírnými odchylkami¹⁰⁹). Chybí zde pouze otázka Sarkanderova manželství. Tento fakt však byl za jeho života neznámý.¹¹⁰

Dalšími životopisy svatých, o kterých se zde zmíníme, jsou *Naše světla* od Rudolfa Shikory.¹¹¹ Toto dílo se vyznačuje poměrně krátkými texty, které vystihují nejdůležitější události ze života světců. Tímto se vyznačuje i Sarkanderův životopis. Přesto přehledně uvádí základní informace o světcích. Poměrně hodně prostoru je pak věnováno čtvrtému výsledku mučednickovu. Při srovnání obou životopisů, tedy Eckertova a Shikorova, si lze povšimnout, že Shikora použil jako předlohu právě Eckertův životopis. Jen jej náležitě zkrátil.¹¹²

Z novodobějších životopisů je pak nutné zmínit *Rok se svatými*, což je původně dílo německých autorů Very Schauberové a Hanse Michaela Schindlera.¹¹³ Dále *Svatí církevního roku* Josefa Hejduka¹¹⁴, či

¹⁰⁷ Srov. a cit. z ECKERT, FR., *Církev vítězná. Životy Svatých a Světic Božích*, s. V.

¹⁰⁸ Cit. z *ibid.*, s. V.

¹⁰⁹ Zde však můžeme poznamenat, že se své první zásady v případě Sarkanderově příliš nedržel. Uvádíme zde popis působení sv. Jana Sarkandera v Charvátech: „... Pobyv v tomto městě (Opavě) nějaký čas, dostal se Jan za kaplana v Charvátech u Olomouce, kde horlivostí a dobrotivostí svou získal si všeobecnou lásku osadníků.“ Cit. z *ibid.*, s. 436. Toto tvrzení je však v rozporu s historickými fakty, poněvadž máme doloženo, že právě zde měl Sarkander spory s místními farníky (viz výše).

¹¹⁰ Tuto skutečnost uveřejnil František Hrubý v *Českém časopise historickém* r. 1939 Viz poznámka 59 a 65.

¹¹¹ SHIKORA, R., *Naše světla: čtení ze života svatých*. Životopis sv. Jana Sarkandera, s. 188 – 190.

¹¹² Zvláště pojednání o čtvrtém výsledku obsahuje doslovné citace Eckertova textu.

¹¹³ SCHAUBEROVÁ, V., SCHINDLER, H. M., *Rok se svatými*, s. 107n.

¹¹⁴ HEYDUK, J., *Svatí církevního roku*, s. 68-69.

nejnověji čtyřsvazkové dílo *Svatí na každý den*, kde o osobě světce píše Kateřina Lachmanová.¹¹⁵

4.3 LITERÁRNÍ PRAMENY O ŽIVOTĚ SVATÉHO JANA

SARKANDERA

V této podkapitole využijeme vynikající práce dr. Josefa Foltynovského, který shromáždil veškerou dostupnou literaturu o sv. Janu Sarkanderovi.¹¹⁶ Podobně jako Foltynovský pokládáme za první a velmi důležitý pramen text Scintillovy zprávy z r. 1621.¹¹⁷

Dalším cenným literárním pramenem je *Ecclesiasticus Cherub, aneb církevní cherubín* básníka Gottfrieda Josefa Bilowského z roku 1703. Jedná se o životopisnou báseň.¹¹⁸

V letech 1750 – 51 byla vydána troje akta informačního procesu k blahořečení Jana Sarkandra Posvátnou kongregací pro ritus (*Sacra rituum congregatione*).¹¹⁹

Roku 1885 pak byla vydána další dvojice beatifikační akta Posvátnou kongregací pro ritus.¹²⁰

Po roce 1860 se objevuje první český životopis již blahoslaveného Jana Sarkandra. Jednalo se o překlad díla německého hraběte Gustava von Belrupt-Tissac. Německý text přeložil do češtiny profesor František Eduard Vaněk. Dalším významným pramenem je *Život bl. Jana Sarkandra mučedníka* sepsaný Matějem Procházkou a vydaný roku 1861. V období před vydáním Foltynovského díla vzniklo i několik drobnějších

¹¹⁵ LACHMANOVÁ, K., *Svatý Jan Sarkander*. In: *Svatí na každý den*, 4 – 6, s. 170-171.

¹¹⁶ TENORA, J., FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 456 – 471.

¹¹⁷ Srov. *ibid.*, s. 456.

¹¹⁸ Srov. *ibid.*, s. 457.

¹¹⁹ Srov. *ibid.*, s. 459 – 460.

¹²⁰ Srov. *ibid.*, s. 460 – 461.

životopisů, většinou se jednalo o přepisy podle Matěje Procházky či překlady.¹²¹

V roce 1920 vznikla rozsáhlá práce Jana Tenory a Josefa Foltynovského *Bl. Jan Sarkander*. Tato práce se stala základem i pro životopis *Blahoslavený Jan Sarkander*, jež sepsal Bohumil Zlámal v roce 1969.

Dva poslední jmenované prameny jsou základními prameny, jež jsme použili v této práci pro sestavení života sv. Jana Sarkandera.

Bezprostředně před jeho svatořečením bylo roku 1993 vydáno *Compendium vitae, martyrii et miraculorum necnon Actorum canonizationis beati Ioannis Sarkander, martyr is sacerdotis diocesan i (1576 – 1620)*. Jednalo se o kanonizační akta vydané Kongregací pro svatořečení.

4.4 SVATÝ JAN SARKANDER V UMĚNÍ

Jako každému světci, tak i Janu Sarkanderu, se v minulosti věnovali umělci všech uměleckých odvětví. Tedy architekti, malíři, sochaři i hudební skladatelé. Po jeho blahoslavení a svatořečení vzniklo několik sakrálních staveb jemu zasvěcených na území olomoucké arcidiecéze. Těmto stavbám je věnována první podkapitola. Druhá podkapitola je zaměřena na malířské a sochařské umění. Se světcovými atributy se seznámíme ve třetí podkapitole. Poslední podkapitola pojednává o liturgickém slavení jeho památky a jeho místě v liturgických textech. Součástí této podkapitoly je i pojednání o písních, které vznikly k Sarkandrově oslavě.

¹²¹ Srov. TENORA, J., FOLTYNOVSKÝ, J. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*, s. 461 – 462.

4.4.1 KOSTELY A POUTNÍ MÍSTA

V České republice je sv. Janu Sarkanderu zasvěceno poměrně málo sakrálních staveb. V roce 1995, tedy v roce jeho svatořečení, mu byl zasvěcen nový kostel v Pašovicích u Uherského Hradiště. Nejznámější je však olomoucká kaple sv. Jana Sarkandera,¹²² která stojí nad sklepením, kde byl Jan umučen k smrti. Dále je mu zasvěcena kaple v Arcibiskupském kněžském semináři v Olomouci, která dnes slouží teologickému konviktu.¹²³

Část jeho ostatků se nyní nacházejí v bočním oltáři jemu zasvěceném v kostele sv. Michala na Žerotínově náměstí v Olomouci.¹²⁴ Byly tam přeneseny z kostela Panny Marie nad Předhradí poté, co byl tento kostel za josefínských reforem zrušen. Velká část jeho ostatků byla také přenesena do katedrály sv. Václava ku příležitosti jeho kanonizace,¹²⁵ kde jsou uloženy v jemu zasvěceném oltáři.

¹²² Původní kaple nad bývalým olomouckým vězením vznikla na počátku 18. století. Po Sarkandrově beatifikaci však stará kaplička již nevyhovovala, proto byla na podnět michalského faráře P. Ignáce Panáka zahájena stavba nové kaple. A to roku 1908. Kaple byla postavena v novobarokním slohu. (viz příloha, obr. 1 a 3, s. 78 a 80). Slavnostně vysvěcena byla kard. Bauerem 4. května 1912. Spolu s kaplí byl vystavěn i dům v bezprostřední blízkosti kaple nazývaný „Sarkandreum“. Původně měl sloužit jako muzeum Jana Sarkandera. Nakonec sloužil jako bytový dům pro nemocné kněze. Dnes v něm vedle kněží sídlí i mateřská škola. Srov. NIKLOVÁ, G., *Sarkandrova kaple*, s. 7.10. V roce 2007 byla na prostranství před vchodem postavena fontána *Pramen živé vody sv. Jana Sarkandra*, ze které vyvěrá pramen. Autorem je akademický sochař Otmar Oliva (viz příloha, obr. 2, s. 79).

¹²³ Viz příloha, obr. č. 9, s. 86.

¹²⁴ Viz příloha, obr. č. 4, s. 81.

¹²⁵ Viz příloha, obr. č. 5, s. 82.

4.4.2 SOCHY A OBRAZY

Se sochami sv. Jana Sarkandera se můžeme setkat častěji, přičemž některé byly vztyčeny ještě před jeho blahorečením. Jasným dokladem je jeho socha umístěná na sloupu Nejsvětější Trojice na olomouckém Horním náměstí¹²⁶, kde zaujímá místo mezi hlavními patrony českých zemí, tedy sv. Cyrilem a Metodějem, sv. Janem Nepomuckým, sv. Vojtěchem a sv. Blažejem, kterému byl zasvěcen jeden z olomouckých chrámů¹²⁷. Další významnou sochou svatého Jana je socha, jež se nachází při silnici z Tovačova do Troubek. Nachází se v místech, kde byl Jan Sarkander zatčen.¹²⁸

Jistou zajímavostí je, že se se sochou sv. Jana můžeme setkat v ryze německém prostředí města Potštát, kde je vztyčen v sousoší po pravici ukřižovaného Krista spolu s Janem Nepomuckým.¹²⁹ Toto sousoší bylo vystavěno v období rozkvětu města po třicetileté válce a decimujícím požáru v roce 1680. Dokresluje barokní kolorit celého náměstí. Dokonce i jedna z bočních kaplí farního kostela sv. Bartoloměje je zasvěcena tomuto světcovi.¹³⁰ Okno v kapli zdobí nádherná vitráž s vyobrazením sv. Jana Sarkandera z roku 1911. Dnes slouží tato kaple rovněž jako zpovědnice.¹³¹

¹²⁶ Barokní sloup Nejsvětější Trojice v Olomouci je vzácnou památkou vrcholného baroka v Olomouci. Byl vybudován v letech 1716 – 1754. Prvním stavitelem byl Václav Render, jehož rukou vznikly i další významné olomoucké pamětihodnosti (Mariánský morový sloup na Dolním náměstí a soubor olomouckých kašen). Sloup je zapsán v seznamu světového kulturního dědictví UNESCO.

¹²⁷ Kostel sv. Blažeje stál na Blažejském náměstí. Nedostatečné zmínky o jeho vzniku, neobvyklý patron a nezvyklý půdorys kostela vedou k dohadům o jeho stáří. Předpokládá, že vznikl v 11. století, oficiální zmínky jsou až ze 13. století. V 16. století byl kostel centrem protestantského hnutí, během třicetileté války zde Švédí pohřbívali své mrtvé a za josefínských reforem byl zrušen. Jako zchátralý byl roku 1836 zbořen.

¹²⁸ Viz příloha, obr. č. 7, s. 84.

¹²⁹ Viz příloha, obr. č. 8, s. 85.

¹³⁰ V době protestantského hnutí sloužil tento kostel po dlouhou dobu protestantům.

¹³¹ Skutečnost, že Jan Sarkander je počítán mezi patrony města, má nejspíš spojitost se vzpomínkou na vládu Potštátských z Prusinovic, kteří přišli do Potštátu v roce 1408. Tento rod byl však z Potštátu vypovězen poté, co se postavil na stranu stavů při stavovském povstání. Avšak Rudolf Potštátský, Pán z Prusinovic, se v roce 1725 velmi angažoval v procesu blahorečení Sarkandra.

S obrazy Jana Sarkandera se můžeme setkat v kostelech, kde Jan působil. Tedy např. v jeho rodném Skočově, v Uničově a v Holešově, ale asi nejvíce soustředěny jsou v tzv. „Muzeu sv. Jana Sarkandera“ na faře u sv. Michala v Olomouci.

4.4.3 SVĚTCOVY ATRIBUTY

Svatý Jan Sarkander je jako kněz zobrazován v kněžském oděvu. Tedy nejčastěji v klerice s kolárkem ze dvou stuh, který je vidět pod vázáním rochety. Často mívá štolu, která je na obrazech fialové barvy, a tak odkazuje na jeho úřad zpovědníka. Někdy je vyobrazován i s biretem na hlavě.

Nejčastěji je zobrazován s knihou v levé ruce, která může představovat breviář, pokud je bez pečeti. Modlitba breviáře tak odkazuje na Sarkandrovu věrnost kněžství i v posledních hodinách jeho života. Pokud je kniha s pečetí, jedná se o symbol mlčenlivosti.

Dalšími častými atributy jsou kříž či palmová ratolest, které světec třímá v pravé ruce. Kříž je symbolem oběti našeho Spasitele Ježíše Krista, a zároveň i mučednické smrti. Podobně i palmová ratolest představuje mučednictví. Dále mívá na nohou pouta, které odkazují na jeho pobyt ve vězení.

Svatý Jan Sarkander je také mučedníkem zpovědního tajemství, a tak mívá vztyčený ukazováček na rtech, či drží v ruce klíč, jež je v tomto případě symbolem zpovědního tajemství.

Na obrazech je světec zobrazován nejčastěji ve zpovědnici nebo ve vězení, kde je umístěn skřípec jako nástroj jeho umučení. Často se zde objevují i pochodně, kterými byl světec během výslechu mučen. Jan Sarkander také bývá vyobrazován na vězeňském loži, jak jazykem obrací stránky v breviáři. Můžeme se setkat i s pramenem tryskajícím ze zdi, který osvěžuje mučeného Sarkandra.

Jan Sarkander je velmi často v sochařství zobrazován v sousoší s Janem Nepomuckým. Oba tyto světce spojuje mučednická smrt pro nevyzrazení zpovědního tajemství.

4.4.4 LITURGICKÉ SLAVENÍ A PÍSNĚ

V českém národním kalendáři¹³² slavíme svátek sv. Jana Sarkandera 6. května. V moravských diecézích se jedná o závaznou památku.¹³³ V Olomouci se v den památky jeho svatořečení koná městská pouť. Před reformou liturgického kalendáře byl svátek tohoto světce slaven v den výročí jeho smrti 17. března.

V denní modlitbě církve má svatý Jan Sarkander vlastní druhé čtení v modlitbě se čtením, které je z dopisu římských vyznavačů svatému Cypriánovi, biskupu a mučedníkovi¹³⁴. Dále má vlastní antifony

¹³² Český národní kalendář pro diecéze v Čechách a na Moravě byl sestaven podle Všeobecných ustanovení o liturgickém roku a o kalendáři (č. 49 – 56). Potvrzen byl 7. června 1998 Kongregací pro bohoslužbu a dohled nad udělováním svátostí. Srov. ČBK, *Denní modlitba církve*, s. 24.

¹³³ Viz *ibid.* s. 28.

¹³⁴ Ep. (Epistolae) 31, 3-4 in: CSEL (Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum) 3, 559-560. V tomto textu je oslavováno mučednictví jako to, co je z Boží vůle nejslavnější a nejšťastnější: mučedník smí při popravě a uprostřed svých katů velebit Boha. Všechny bolesti způsobené trýzněním těla nejsou nic proti tomu, že mučedník může svobodně vyznávat Krista, opustit tento svět, všechny jeho překážky, a přebývat mezi anděly, stanout svobodně před tváří všemohoucího Boha a zaujmout neprodleně své místo v nebeském království. Mučedník se na základě svého utrpení pro Kristovo jméno tak stává spoluúčastníkem Kristova utrpení, které musel snášet pro vykoupení lidstva. Pro své vyznání Kristova jména získává neposkvrněné svědomí a smí tak neuposlechnout svatokrádežných lidských zákonů proti víře a veřejně tak dosvědčit pravdu. Mučedník si svou smrtí podrobuje samotnou smrt, jež se všichni bojí, a získává tak nesmrtelnost. Svými mukami muka překonává, silou ducha se vzpírá proti bolestem a krvi z vlastního těla. Smrtí za víru začíná milovat a je přesvědčen, že náš život přesto neutrpěl žádnou škodu. K mučednictví nás vybízí sám Kristus slovy evangelia: „Blahoslavení, kdo budou pronásledováni pro spravedlnost, neboť jejich je nebeské království. Blahoslavení budete, budou-li vás pronásledovat a nenávidět. Radujte se a plesejte. Vždyť stejně také jejich otcové pronásledovali proroky, kteří byli před vámi (srov. Mt 5, 10-12). Budete také stát před králi a vládci a bratr vydá bratra na smrt a otec syna. Kdo však vytrvá do konce, bude spasen (srov. Mt 10, 18.21.22). Kdo zvítězí, toho vezmu k sobě na svůj trůn, jak i já jsem zvítězil a usedl se svým Otcem na jeho trůně (Zj 3, 21).“ Srov. *Denní modlitba církve II*, s. 1126-1127.

k Zachariášově kantiku¹³⁵ a ke kantiku Panny Marie.¹³⁶ Závěrečná modlitba zaznívá také jako vstupní modlitba při slavení mše svaté ke cti světce.¹³⁷

V olomoucké katedrále je o městské pouti slavena mše svatá, která je spojena s večerními nešporami. V ostatních olomouckých farnostech se tento den mše svaté neslaví. Všichni věřící jsou tak se svými duchovními pastýři pozváni do katedrály, aby památku Sarkanderova svatořečení oslavili společně.

Písně k svatému Janu Sarkanderovi jsou obsaženy ve zpěvníku *Perla Moravy*, který obsahuje šest písní: *Sláva bud' muži* (text: K. D. Lutinov, upr. 1994; nápěv: A. Straka), *Zdráv bud', otče* (text: R. Stupavský, A. Šuránek (8. sloka), upr. 1994; nápěv: F. Střížovský, upr. J. Olejník, 1994), *Vzývej, církvi, svého kněze Jana* (text: J. Hrdlička, 1991; nápěv: J. Olejník, 1986), *Pastýři, otče horlivý* (text: dle hymnů „*Martyr Dei*“ a „*Vir celse*“; nápěv: J. Kupka 1994), *Svatý Jene vítězný* (text: J. J. Vícha, OFMCap, 1994; nápěv: F. Kunetka, SDB, 1994) a *Prolití krve* (text: J. Veselý, 1986; nápěv: M. Kozlovský 1986).

Píseň *Vzývej, církvi, svého kněze Jana* je obsažena také v *Kancionálu* pod číslem 892¹³⁸ a může být využita jako hymnus v denní modlitbě církve při všech modlitbách (1. nešpory, ranní chvály, modlitba se čtením, modlitby během dne, 2. nešpory). Píseň *Prolití krve* je v *Kancionále* pod číslem 842¹³⁹ a je určena jako zpěv při mši svaté obecně ke cti mučedníků. Ve zpěvníku *Perla Moravy* je pak

¹³⁵ „Pokud žiji, chci chválit Hospodina, pokud budu, chci opěvovat svého Boha. Aleluja.“ Cit. z *Denní modlitba církve II*, s. 1127.

¹³⁶ „Bud' věrný až do smrti, a dám ti za odměnu život. Aleluja.“ Cit. z *ibid.*, s. 1128.

¹³⁷ „Bože, tys dal svatému mučedníku Janovi statečnost a sílu, aby žil podle své víry a věrně zachoval zpovědní tajemství; na jeho přímluvu posiluj i nás v každém nebezpečí, abychom ti jako on vždycky zůstali věrní. Prosíme o to skrze tvého Syna, našeho Pána Ježíše Krista, neboť on s tebou v jednotě Ducha svatého žije a kraluje po všechny věky věků. Amen.“ Cit. z *ibid.* s. 1127.

¹³⁸ *Kancionál, společný zpěvník českých a moravských diecézí* (vydání pro olomouckou a ostravsko-opavskou diecézi), s. 663.

¹³⁹ *Kancionál, společný zpěvník českých a moravských diecézí* (vydání pro olomouckou a ostravsko-opavskou diecézi), s. 642n..

modifikována speciálně ke cti sv. Jana Sarkandra pozměňenou 8. slokou.¹⁴⁰

Zpěvník *Perla Moravy* obsahuje také litanie ke svatému Janu Sarkandru¹⁴¹, jejichž autorem je arcibiskup Mons. Jan Graubner.

¹⁴⁰ *Perla Moravy*, s. 14-15.

¹⁴¹ *Perla Moravy*, s. 16-17.

5 POSELSTVÍ ŽIVOTA SV. JANA SARKANDERA

Svatý Jan Sarkander byl jako světec uctíván již krátce po své smrti, proto se v první podkapitole zaměříme na zdroj úcty k tomuto světcí u našich předků, tedy na jeho kněžství a mučednickou smrt. Druhá podkapitola bude věnována odkazu Jana Sarkandra dnešní mladé generaci, zvláště některým jeho výrazným vlastnostem a postojům.

5.1 SVATÝ JAN SARKANDER V OČÍCH NAŠICH PŘEDKŮ

*„Důstojnému pánu Janu Sarkanderovi ze Skočova, velepečlivému faráři holešovské fary, jenž život prací těžkou, smrtí slavný, přetrpěv úplně nevinně krutá muka, šťastně dokonal v Olomouci 17. března léta spásy 1620“.*¹⁴² Tento nápis byl v latinském jazyce vytesán na náhrobní kámen, kterým byl překryt Sarkanderův hrob. Ukazuje nám dva zásadní důvody vedoucí k úctě k tomuto světcí. První nám Jana představuje jako horlivého a pečlivého pastýře svěřeného lidu. Druhým důvodem je Janova mučednická smrt.

5.1.1 SVATÝ JAN - HORLIVÝ PASTÝŘ

Svatý Jan Sarkander je po dlouhou dobu dáván kněžím za vzor, zvláště pro již výše zmíněnou horlivost a pečlivost, ale také pro jeho hlubokou důvěru v Boha a věrnost svému kněžskému povolání.

Janova horlivost je spojována s působením jezuitského řádu, jehož hrdým synem svatý Jan byl. Pramenila z hluboké zbožnosti a upřímné starosti o svěřený lid. Jan působil v době velmi těžké, v podmínkách ne vždy příznivých. O to více však jeho horlivost vystupuje na povrch. Jeho farnosti byly pod výrazným vlivem nekatolických stavů, a tak jeho činnost měla spíše misijní charakter a v tomto ohledu horlivě spolupracoval s jezuitou, až do chvíle, kdy byli roku 1619 donuceni odejít z Holešova.

¹⁴² Cit. z FOLTYNOVSKÝ, J., *Bl. Jan Sarkander. Jeho doba, život, blahoslavení*. s. 585.

Sarkandrova pečlivost se projevovала ve svědomitém spravování jeho farností. Janovy časté spory s nekatolíky týkající se desátků nevyvstaly z dychtivosti po penězích či majetku, ale z potřeby zajištění farního obročí pro budoucí správce farností.

Je jisté, že Jan měl hlubokou víru a důvěru v Boha a zároveň měl i vřelý vztah k Panně Marii. Dokladem jeho mariánské úcty bylo členství v Mariánské družině již od školních let v Olomouci, ale hlavně jeho prosebná pouť k Czarne Madoně do Čenstochové v závěru jeho života. V okamžiku, kdy Jan vychází v čele eucharistického průvodu s monstrancí v rukou vstříc polským lisovčikům, se plně ukazuje Janova naprostá důvěra v Boha. Je sice možné, že Sarkander znal náuru zbožných polských katolíků, a tak i jejich možnou reakci. Přesto však můžeme poukázat na jeho statečnost a naději v Boží zásah, protože s jistotou nemohl tušit, jak se nakonec rozdivočelí kozáci zachovají.

Svatý Jan Sarkander si získal velkou úctu i kvůli své věrnosti kněžskému povolání. Jan měl sice během svého mládí pochybnosti o svém kněžském povolání, jak dosvědčuje epizoda o jeho možném sňatku s Annou Plachetskou, ale poté, co tuto krizi povolání překonal a byl roku 1609 vysvěcen na kněze, se plně věnoval kněžské službě. Avšak tato věrnost se v plnosti projevila až na sklonku jeho života. Jan byl zatčen a mučen svůj jeho úzký vztah k Janu Popelovi z Lobkovic. Žádalo se po něm vyzrazení zpovědního tajemství a tím i diskreditace Lobkovic. Sarkander vědom si posvátnosti svátosti smíření a i všeho, co v ní bylo řečeno, raději uchoval zpovědní tajemství a podstoupil kruté mučení, jež nakonec vedlo k jeho smrti. Dalším důkazem jeho věrnosti kněžství je dodržení modlitby kněžských hodin v posledních dnech a hodinách jeho života, i když jistě trpěl krutými bolestmi. Modlitba breviáře byla a je stále podstatným prvkem kněžského života.

5.1.2 SVATÝ JAN – MUČEDNÍK ZPOVĚDNÍHO TAJEMSTVÍ

Svatý Jan Sarkander byl již těsně po své smrti ctěn jako mučedník. Mučednictví¹⁴³ totiž představuje jeden z vrcholných způsobů následování Krista. Je to čin, který křesťan učinil z lásky k tomu, jenž nás miloval až do krajnosti.

Vzorem mučedníků je tedy Ježíš Kristus, který byl „*způsobem bytí roven Bohu, a přece své rovnosti nelpěl, nýbrž sám sebe zmařil, vzal na sebe způsob služebníka, stal se jedním z lidí. A v podobě člověka se ponížil, v poslušnosti podstoupil i smrt, a to smrt na kříži*“ (Flp 2, 6-8). On sám vyzýval své učedníky, aby jej následovali cestou kříže: „*Kdo nenese svůj kříž a nenásleduje mne, není mne hoden. Kdo nalezne svůj život, ztratí jej; kdo ztratí svůj život pro mne, nalezne jej*“ (Mt 10, 38-39). Utrpení a oběť je součástí křesťanského života, protože křesťan byl ve křtu ponořen do Kristovy smrti. Ačkoliv je mučednictví „*dopřáno jen málokterým*“¹⁴⁴, mají být na základě svého křtu všichni „*připraveni vyznat Krista před lidmi a následovat ho cestou kříže v pronásledování, která církvi nikdy nechybějí.*“¹⁴⁵ Sebeobětování je totiž jedním z nejvýsostnějších způsobů následování Ježíše Krista.¹⁴⁶

Jan Sarkander byl povolán, aby dosvědčil svou věrnost Kristu a svému kněžskému povolání vlastní smrtí. Pokud člověk odpoví na Boží volání, Bůh jej naplní milostí, která mučedníka uschopní k nadlidským činům, odvaze a vytrvalosti.

Mučednictví bylo v církvi ctěno již od jejich samotných počátků. Jasným důkazem je např. uznávání křtu krve u mučedníků-katechumenů.

¹⁴³ Mučednictví pochází z řeckého slova μαρτυρία (svědectví). Mučedník (μάρτυς) je křesťan, který podstoupil smrt pro Krista a pro víru v celé zjevení nebo pro jeho určitou část (některou dogmatickou pravdu), či pro odmítnutí světského zákona, který byl v protikladu s křesťanským učením. Tento čin musí být učiněn z lásky k Bohu a s vědomím důsledků, jež po tomto činu následují. Srov. DE FIORES, S.; GOFFI, T., *Slovník spirituality*, s. 532-534.

¹⁴⁴ Cit. z DOKUMENTY 2. Vatikánského koncilu, *Lumen Gentium*, čl. 42, s. 79.

¹⁴⁵ Cit. z *ibid.* –

¹⁴⁶ Srov. DE FIORES, S.; GOFFI, T., *Slovník spirituality*, s. 537-538.

Církevní otcové vyznávali, že mučedník ihned po své smrti zakouší blažené patření na Boha. A rovněž panuje v církvi obecné přesvědčení, že nikdo není blíže Bohu než ten, kdo mu vydá svědectví prolitím své krve pro Krista, s ním a v něm. Scholastická a moderní teologie prohloubila teologii mučednictví odkazem na vlité teologální a kardinální ctnosti. Mučednictví předpokládá hlubokou víru, nejen na poli uznání Boží existence a zjevení, ale musí se jednat o víru živou, tedy hluboké přilnutí zahrnující celou lidskou existenci. Na této víře pak mučedník staví svou naději a důvěru v Boha. To vše musí být prostoupeno hlubokou láskou k Bohu pro něj samotného a nade vše. Volba, kterou mučedník činí, musí být rozumná, protože jejím plodem je moudré uspořádání hodnot. Tato volba je také spravedlivá, protože mučedník odevzdává Bohu vše, co mu patří. Ctnost mírnosti je projevena vítězstvím ducha nad tělesnou slabostí. Mučedník překonává člověku vlastní pud sebezáchovy, proto je mučednictví projevem hrdinné statečnosti.¹⁴⁷

Jan Sarkander se stal obětí politických šarvátek, což ale jeho mučednictví nijak neumenšuje, protože byl mučen a zahynul pro zachování jednoho z příkazů církve. Během mučení se plně odevzdal Bohu a do posledního dechu přetrvával v modlitbách. Bůh jej posílil, aby statečně snášel utrpení a podle tradice nechal vytrysknout pramen ze skály k jeho občerstvení, jak bývá zobrazováno na obrazech.

¹⁴⁷ Srov. DE FIORES, S.; GOFFI, T., *Slovník spirituality*, s. 537-538.

5.2 SVATÝ JAN SARKANDER A JEHO VÝZNAM PRO DNEŠNÍ MLADOU GENERACI

Svatý Jan Sarkander nám v příběhu svého života nabízí množství témat, která by pro dnešní mládež mohla být přitažlivá. Jsou to zvláště jeho vlastnosti, které neztrácí význam a smysl ani v dnešní době. Ve své podstatě se můžeme přidržet Sarkanderových vlastností, které obdivovaly již generace před námi v minulých staletích. Jsou to zvláště tyto vlastnosti: věrnost, horlivost, statečnost, poslušnost a cit pro spravedlnost. Nesmíme však zapomenout zmínit i jeho postoje, které se v dnešní době nezdají správné, ale v kontextu jeho života odpovídají tehdejšímu myšlení. Tato témata nám zároveň poskytují impulsy, jež můžeme následně využít při katechezi.

5.2.1 VĚRNOST

Svatý Jan Sarkander byl věrným člověkem. Byl věrný Bohu, věrný svému povolání, věrný své církvi a jejímu učení. Přesto v jeho životě můžeme vidět pochybnosti o tom, zda se správně rozhodl. Tato pochybnost se týkala oblasti jeho povolání. Na jeho příkladu můžeme vidět, že věrnost v povolání neznamena, že nemůžeme změnit své rozhodnutí. Jan Sarkander během svých studií pociťoval jak povolání ke kněžství, tak i do manželství. Možná se oženil, možná ne. Určitý důkaz o uzavření sňatku nemáme, ale jisté je, že nakonec zůstal věrný svému kněžskému povolání až do poslední chvíle.

Věrnost je důležitou vlastností i v dnešní době. Je vyžadována v přátelství, v práci. Je podstatnou vlastností vyžadovanou v manželství. Přesto mají lidé, nejen ti mladí, problém dodržet závazky, jež z této vlastnosti plynou. Důvodem je obraz dnešní společnosti, který nikterak na věrnosti nelpí a porušení věrnosti v mnoha případech představuje jako normální věc.

Mladý člověk, který se rozhodne pro určité povolání, se má věrnosti učít. Je mu k tomu poskytnuta vždy dostatečně dlouhá doba k formaci. Mladý muž připravující se ke kněžství má šest let k tomu, aby se naučil rozlišovat, aby své povolání upevňoval a prohluboval svůj vztah k Bohu. Mužové a ženy, které se rozhodly zasvětit svůj život Bohu v řeholi, musejí projít obdobím kandidatury, noviciátu a juniorátu než řeknou své definitivní ano. V přípravě na manželství hraje důležitou roli doba, kdy spolu mladí lidé tzv. chodí a zároveň i dostatečně dlouhá příprava na přijetí svátosti manželství. Lidé během této doby mohou změnit svůj názor a opustit vytčenou cestou. Je důležité, aby tito lidé měli ve své blízkosti duchovního vůdce, kterému mohou důvěřovat a který je povede. I svatý Jan Sarkander měl duchovního rádce ve svém bratru Mikulášovi, ke kterému se utíkal již během studií, ve chvíli, kdy chtěl strávit život po boku ženy, i v prvních letech kněžství. Tento duchovní vůdce musí umět mladému člověku pomoci v jeho směřování, pomáhat mu řešit problémy, které mu jeho rozhodnutí klade do cesty, ale musí být také schopen svému svěřenci říct, že jej vidí jít jinou cestou, nebo naopak jej nesmí odsuzovat ve chvíli, kdy se svěřenec rozhodne opustit již nastoupenou cestu.

Věrnost je plné odevzdání se tomu, pro co se člověk rozhodl, a přijetí všeho, co tento závazek s sebou přináší. „*Věrnost tomu, co člověk slíbil Bohu, je výrazem úcty, jaká náleží Boží velebnosti, a lásky k věrnému Bohu.*“¹⁴⁸

Jedním z hlavních úkolů dnešní katecheze je ukazovat mladým lidem správný obraz věrnosti v manželství, v kněžském a řeholním životě. Tento správný obraz lze vidět i na našem světci.

Věrnost církvi a jejímu učení se u sv. Jana projevila jeho odmítavým postojem k nekatolíkům. Dnes tato vlastnost vyžaduje, aby se mladí lidé nenechali ovlivňovat módními vlnami, jež s sebou přinášejí

¹⁴⁸ Cit. z *Katechismus katolické církve*, čl. 2101.

prvky východních náboženství či satanismu. Na základě této věrnosti se mají vůči těmto trendům stavět odmítavě.

5.2.2 HORLIVOST

Na horlivost Jana Sarkandera jsme poukázali již výše. Jeho horlivost byla spojena s působením jezuitů a s misijním duchem. V dnešní době lze však horlivost spojit spíše se svědectvím vlastního života tam, kde křesťan žije, tedy u mladého člověka ve škole či v kolektivu přátel mimo ni, než s aktivním hlásáním. Mladý člověk má horlivě vydávat svědectví o své víře. Nevyžaduje se však od něho nějaké heroické svědectví pomocí slov, ale spíše má být postaveno na jeho chování, postojích, a také na žebříčku hodnot, který svému okolí prezentuje.

Mladí mají v dnešních podmínkách mnoho možností jak svědčit. Obrovský prostor jim dává internet, kde se mohou sdílet s ostatními, sdělovat jiným své duchovní zážitky a také hájit své postoje. Mimo tuto virtuální oblast se mladým naskýtají možnosti aktivně svědčit o své víře v rámci nejrůznějších workshopů na setkáních mládeže, rovněž některé řády (zvláště františkáni a dominikáni) pořádají v letních měsících katolické misie, ke kterým zvou účastníky z řad mládeže. Specifickou aktivitou, která umožňuje mladým svědčit o vlastním životě ve víře, je misijní společenství Antiochia.¹⁴⁹ Všechny tyto činnosti pak vedou k rozvoji misijního ducha v dnešních mladých katolících. Mladí lidé tak mohou, podobně jako svatý Jan Sarkander uprostřed nekatolíků, ukazovat lidem kolem sebe, kteří většinou nevěří v našeho Boha, hlubokou radost plynoucí z jejich víry.

¹⁴⁹ Misijní společenství Antiochia je aktivita mladých katolických křesťanů (ale je otevřena i nekatolíkům), kteří během letních prázdnin přijíždějí do české nebo moravské (potažmo i slezské) farnosti, kde již duch křesťanství vymírá. Tvorbou aktivit pro místní děti a mládež, spoluprací s místním obecním úřadem, pomocí a návštěvami starých lidí se tyto lidé snaží svědčit o své víře a bourat pomyslné hradby (předsudky o církvi) mezi obyvateli vesnice.

Úkolem katecheze je učit mladé lidi, jakým způsobem mají svědčit, a zároveň poukázat na pravé hodnoty a postoje, které má katolík zastávat.

5.2.3 STATEČNOST

Statečnost je i dnes velmi ceněná vlastnost. Řadí se mezi kardinální ctnosti¹⁵⁰, vedle spravedlnosti, umírněnosti a moudrosti. Plodem této ctnosti je zabezpečení pevnosti a vytrvalosti v úsilí o konání dobra, posilování v boji proti pokušení a překonávání překážek v mravním životě. Na základě této ctnosti jsme schopni překonávat strach, včetně strachu ze smrti, a čelit zkouškám a pronásledování. Statečnost poskytuje odvahu k tomu, aby se člověk zřekl vlastního života k obraně spravedlivé věci.¹⁵¹

O tom, zda byl Jan Sarkander statečný, nelze pochybovat. Statečně čelil pronásledování, několikerému věznění, statečně se postavil proti kozácké jízdě a hlavně statečně snášel mučení. Mohou se sice ozvat hlasy, že ze strachu utekl na tovačovský zámek a několik dní se tam skrýval, odkud nakonec opět utekl do lesů mezi Tovačovem a Troubkami. Ale to, že měl Jan Sarkander strach je zcela přirozené, protože statečnost není nedostatkem strachu. Statečnost je naopak jeho překonání, ale ne jako bezhlavé uvrhnutí se do nebezpečí. Statečný člověk si je vědom důsledků svého rozhodnutí i svých činů. I Pán Ježíš, jako pravý člověk, pocítoval strach. Důkazem je jeho utrpení v getsemanské zahradě, kde prosil Otce o odejmutí kalicha. Ježíš svůj

¹⁵⁰ Ctnost je trvalá a pevná dispozice konat dobro. Umožňuje tak člověku konat nejen dobré skutky, ale i vydávat ze sebe to nejlepší. „*Ctnostný život spočívá v tom, že se stáváme podobnými Bohu*“. Kardinální ctnosti, nebo-li základní, mají v mravním životě základní funkci. Všechny ostatní jsou kolem nich seskupeny. Srov. a cit. z *Katechismus katolické církve*, čl. 1803. 1805.

¹⁵¹ Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 1808.

strach překonal svou poslušností vůči Otcově. Svatý Jan tento strach také překonal a nechal se zajmout, i když věděl, jak to skončí.

Statečnost u mladých lidí vyžaduje překonání strachu ve chvílích, kdy mají svědčit o své víře, či v okamžiku, kdy se mají zastat druhého člověka, který je neprávem obviňován nebo je mu ubližováno. Není projevem statečnosti, když se mladí lidé pouštějí do nebezpečných adrenalinových sportů, nebo když „vyzdobí“ graffiti několik desítek metrů vysokou tovární věž či vagóny na rušném železničním uzlu, přestože společnost a zvláště média mohou tvrdit opak.

Úkolem katecheze je ukázat mladým lidem, jaká je pravá podstata statečnosti a na její úzké sepjetí s konáním dobra. Na příkladu svatého Jana Sarkandera lze poukázat na důvody, proč statečně vytrpěl všechna muka, které mu mučitelé připravili. Bylo to pro lásku k Bohu a k jeho Synu Ježíši Kristu, který také statečně přijal smrt a to z lásky k nám a pro naši spásu.

5.2.4 POSLUŠNOST

Poslušnost je vlastnost, která nemá v dnešní době moc dobrý zvuk. Mladá generace má problémy poslouchat své rodiče, poslouchat učitele, či všeobecně řečeno autoritu. Přesto má poslušnost své místo v životě každého člověka. Některá povolání ji pak přímo vyžadují, a to nejen v církvi, kde je vyžadována zvláště od kněží vzhledem k biskupovi a od řeholníků vzhledem k jejich představeným. Poslušnost má své místo v armádě, policejních sborech, v dopravě a všude tam, kde poslušnost umožňuje zachování řádu.

Svatý Jan Sarkander byl poslušný tak, jak to od něj vyžadoval slib, jenž složil při svém svěcení, tedy poslušnost svému biskupovi. Jan Sarkander šel vždy tam, kde jej biskup poslal, přestože věděl, že jeho služba v dané farnosti nebude snadná.

Poslušnost člověku, který mladého člověka vede k lepšímu, je ku prospěchu vedeného. Na druhou stranu se však mladý člověk nesmí nechat vést slepou poslušností, která jej může udržovat ve stagnaci nebo dokonce táhnout dolů. Taková poslušnost totiž nepřináší ovoce. Člověk, který vyžaduje poslušnost pro dobro druhého, musí být otevřený případné kritice a musí být schopen své požadavky podle nich pozměnit. Mladý, jenž je veden, má mít otevřené oči a všímat si, zda vyžadovaná poslušnost nevede k nějakým negativním důsledkům. Mezi oběma totiž musí být vztah založený na důvěře a vzájemné spolupráci.

Na duchovní úrovni můžeme hovořit o poslušnosti víry, což znamená svobodně se podřídit Božímu slovu, jehož pravdivost zaručuje Bůh, který je pravda sama. Vzorem poslušnosti víry je Abrahám a jejím nejdokonalejším uskutečněním je pak Panna Maria.¹⁵² „*Abrahám věřil, a proto uposlechl, když byl povolán, aby šel do země, kterou měl dostat za úděl; a vydal se na cestu, ačkoli nevěděl, kam jde*“ (Žd 11, 8). Avšak Panna Maria naplňuje poslušnost víry mnohem dokonaleji. Přijala s vírou zvěstování a Boží příslib. Její víra nezakolísala po celý život až do chvíle, kdy stála pod Kristovým křížem. Stále věřila, že se uskuteční Boží slovo, a proto je Maria uctívána v církvi jako nejčistší uskutečnění víry.¹⁵³

Svatý Jan Sarkander je také příkladem této poslušnosti víry. Svátý Jan uvěřil Božímu slovu, následoval je a vydal se Božímu Slovu až do krajnosti.

¹⁵² Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 144.

¹⁵³ Srov. *ibid.*, čl. 145.148.149.

5.2.5 CIT PRO SPRAVEDLNOST

Spravedlnost je podobně jako statečnost jednou z kardinálních ctností a jejím základem je pevná a vytrvalá vůle dávat Bohu a bližním to, co jim patří. Spravedlnost vůči Bohu je zbožnost a spravedlnost vůči lidem vede člověka k tomu, aby respektoval práva druhých a vytvářel soulad v mezilidských vztazích.¹⁵⁴

Co se týče spravedlnosti, kterou vykazoval Jan Sarkander vůči Bohu, tedy zbožnosti, lze říci, že svatý Jan byl zbožným člověkem, který se věnoval modlitbě, a to jak kněžských hodinek, tak soukromé modlitbě před svatostánkem. Zvláštním výrazem zbožnosti a zároveň i naprosté důvěry v Boží moc, byl eucharistický průvod, jež svatý Jan vedl před útokem kozáků.

Svatý Jan Sarkander měl však cit i pro zachování spravedlnosti vůči lidem, což můžeme dosvědčit ve dvou případech. První se týkal problematického výběrů farních desátků. Jan Sarkander žádal ve jménu spravedlnosti to, co mu podle práva náleželo. Holešovští obyvatelé, z velké část nekatolíci, totiž na pokyn svého pána platili méně než měli. Jan však nevyžadoval peníze sám pro sebe, jeho starostí bylo zabezpečení fary pro budoucí generace. Podruhé se jeho cit projevil ve chvíli, kdy byl mučením nucen, aby prozradil informace o svém patronovi Lobkovicovi. Veden tímto citem a zároveň i úctou k posvátnosti svátosti smíření neprozradil nic, co by mohlo zdiskreditovat onoho šlechtice.

Spravedlnost před nás v dnešní době klade úkoly chovat se správně ve společnosti. Nezavírat oči před zjevnou nespravedlností, zastávat se lidí, kteří trpí nespravedlivými útoky, neomezovat svobodu a práva druhých lidí. Na druhou stranu však máme i my právo vyžadovat spravedlnost vůči své osobě.

¹⁵⁴ Srov. *Katechismus katolické církve*, čl. 1807.

Úkolem katecheze je mladým ukázat správnou podobu spravedlnosti ve společnosti. Učit je, jak vytvářet ve společnosti pozitivní ovzduší a jak řešit problematické situace bez zbytečných konfliktů.

5.2.6 SARKANDERŮV POSTOJ K NEKATOLÍKŮM

Svatý Jan Sarkander žil v době, kdy byli nekatolíci chápáni jako heretici a schismatici,¹⁵⁵ z čehož vůči nim plynulo otevřené nepřátelství. Proto je nutné chápat Janův negativní postoj vůči příslušníkům reformačního hnutí. Jan po celou dobu své kněžské služby pracoval ve farnostech, kde byla převážná část obyvatel nekatolického vyznání, a tak se jeho negativní postoj postupem času spíše utvrzoval, zvláště poté, co byl představiteli nekatolíků napadán.

Svatý Jan Sarkander však nikdy vůči nekatolíkům nevystoupil jako násilník (což se o druhé straně říci nedá, zvláště poté, co jej nakonec umučili), ale snažil se je obrátit kázáními, slavením liturgie a modlitbami. Tento způsob byl ostatně metodou, kterou aplikovali při svých misiích i jezuité, s nimiž Jan spolupracoval. Snažili se na lid působit skrze vzdělanost a krásu liturgie.

V dnešní době, která se vyznačuje úsilím o opětovnou jednotu Kristovy církve, působí postava svatého Jana Sarkandera spíše problémy.¹⁵⁶ Přesto může být jeho postava tématem pro vzájemné rozhovory a diskuze.

Janův postoj tedy musíme ve světle ekumenismu odmítnout, ale může se nám stát vhodným tématem pro rozvoj ekumenického vědomí u mladých katolíků. Zároveň můžeme mladé vést ke společnému slavení

¹⁵⁵ Za heretiky (tvrdošíjně odmítají určitou pravdu víry) a schizmatiky (odmítají primát římského biskupa nebo společenství se členy církve podřízené papeži) jsou samozřejmě pokládáni ze strany katolické církve i dnes, ale náš postoj vůči nim není nepřátelský, ale spíše bratrský.

¹⁵⁶ Viz poznámka č. 95.

ekumenických bohoslužeb, společným modlitbám a četbě Písma svatého s příslušníky jiných křesťanských církví.

ZÁVĚR

Svatý Jan Sarkander představuje člověka hluboké víry, který se sice několikrát vzepřel, či pochyboval o Boží vůli, ale přesto se ji upřímně snažil hledat ve svém životě, a také se podle ní řídit. Byl člověkem se svými chybami, a nám tak blízký, a přesto dosáhl slávy svatosti. Svátý Jan nám tak může být vzorem k následování. Poznáváme v něm, že i když jsme jen slabí lidé, kteří na své cestě mnohokrát selžeme, můžeme uskutečňovat své „*povolání ke svatosti*“¹⁵⁷, pokud budeme důvěřovat Bohu.

Pokusili jsme se v této práci ukázat, čím se může svatý Jan Sarkander stát inspirací pro dnešní mladou generaci, nalézt v tomto světcí vlastnosti, jež neztrácejí význam ani v dnešní době, a tak nabídnout témata ke katechezi. Věříme, že se nám podařilo naplnit cíl této práce, jež jsme si vytkli v úvodu. Jsme si však současně vědomi, že jsme jistě osobnost tohoto světce v úplnosti nevyčerpali, ale věříme, že to podstatné se nám podařilo v jeho bohatém životě nalézt a zachytit.

¹⁵⁷ Cit. z DOKUMENTY II. Vatikánského koncilu. *Lumen Gentium*, věroučná konstituce. čl. 40, s. 75.

OBRAZOVÁ PŘÍLOHA

Obrázek 1 Kaple svatého Jana Sarkandra v Olomouci, zvaná „Sarkandrovka“.

Obrázek 2 *Pramen živé vody svatého Jana Sarkandera od sochaře Otmara Olivy.*

Obrázek 3 Socha svatého Jana Sarkandera na presbyteriální straně kaple. Pohled z Universitní ulice.

Obrázek 4 Oltářní obraz s vyobrazením svatého Jana Sarkandra na bočním oltáři v kostele sv. Michala v Olomouci.

Obrázek 5 Boční oltář svatého Jana Sarkandera s ostatky v lodi katedrály svatého Václava v Olomouci.

Obrázek 6 Socha sv. Jana Sarkandera na Sloupu Nejsvětější Trojice v Olomouci.

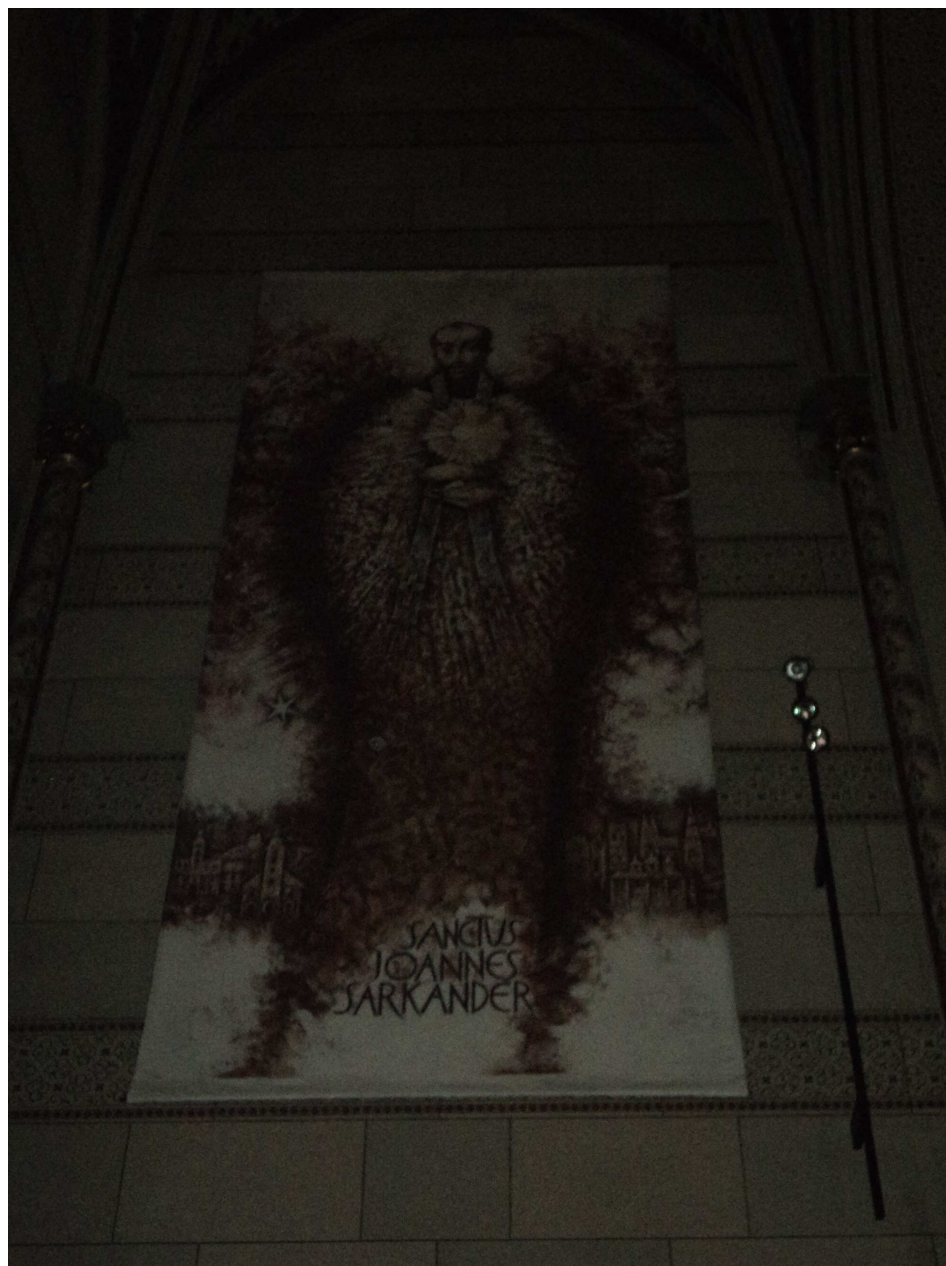
Obrázek 7 Socha svatého Jana Sarkandera v místě, kde byl Sarkander zajat, u obce Troubky.

Obrázek 8 Sochy svatých Jana Nepomuckého a Jana Sarkandera (vpravo) s ukřižovaným Kristem uprostřed na Bočkově náměstí v Potštátě.

Obrázek 9 Kaple sv. Jana Sarkandera v budově Arcibiskupského kněžského semináře v Olomouci.

Obrázek 10 Obraz sv. Jana Sarkandera vytvořený ku příležitosti jeho svatořečení v roce 1995 v katedrále sv. Václava.

BIBLIOGRAFIE

Bible, Písma svatého Starého a Nového zákona, ekumenický překlad.
1. vyd. Praha: Ústřední církevní nakladatelství, 1985.

I. CÍRKEVNÍ DOKUMENTY

DOKUMENTY 2. VATIKÁNSKÉHO KONCILU, *Lumen Gentium*, 2. vyd., 1. vyd.
v Karmelitánském nakladatelství. Kostelní Vydří: Karmelitánské
nakladatelství, 2002. s. 29 – 100. ISBN 80-7192-467-9

JAN PAVEL II., *Catechesi tradendae*. Apoštolská exhorta z 16. října 1979.
český překl. *Katecheze v církvi*. Řím: Křesťanská Akademie (edice
Skála 11), 1982.

Katechismus katolické církve, dopl. a opr. vyd., Kostelní Vydří:
Karmelitánské nakladatelství, 2002. 818 s. ISBN 80-7192-473-3.

KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Všeobecné direktorium pro katechizaci*.
Praha: Sekretariát ČBK, 1998. 240 s.

KONGREGACE PRO KLÉRUS, *Všeobecné katechetické direktorium*. Praha:
Sekretariát ČBK, 1994. 88 s.

II. PRIMÁRNÍ LITERATURA

ALBERICH, E., DŘÍMAL, L., *Katechetika*. 1.vyd. Praha: Portál, 2008. 216 s. ISBN 978-80-7367-382-6.

NĚMEC, J., TKADLČÍK V. (RED.). *Kněz a mučedník Jan Sarkandr. Sborník ke svatořečení*. 1. vyd. 128 s. Olomouc: MCM, 1994.

ŘÍČAN, P., *Cesta životem*. 2. přepr. vyd. Praha: Portál, 2004. 392 s. ISBN 80-7178-829

TENORA, J., FOLTYNOVSKÝ, J.. *Bl. Jan Sarkander, jeho doba, život a blahoslavení*. Olomouc: MCM, 1920.

ZLÁMAL, B.. *Blahoslavený Jan Sarkander*. Řím: Křesťanská akademie, 1969.

WEST, G.K., *Dobrodružství psychického vývoje*, 1. vyd. Praha: Portál, 2002. 240 s. ISBN 80-7178-684-5

ZIMMERMANNOVÁ, M. *Svatí v katechezi a ve výuce náboženství*. In *Cesty katecheze*. Revue pro katechetiku a náboženskou pedagogiku. Říjen - prosinec 2009, č. 4, s. 24. ISSN 1803-7224

III. SEKUNDÁRNÍ LITERATURA

BALAJKA, B., *Přehledné dějiny literatury I. Dějiny české literatury s přehledem vývojových tendencí světové literatury do devadesátých let 19. století*, 3. upr. vyd. ve Fortuně 1. Praha: Fortuna, 1995. 239 s. ISBN 80-7168-198-9

BENETKA, B. *Pravda o Sarkanderovi, glosy k jednomu sporu*, in: *Lidové listy* (deník), 10. listopadu 1940.

ČBK, *Denní modlitba církve*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. 1887 s. + 19 s. příloha. ISBN 80-7192-588-8.

DE FIORES, S.; GOFFI, T., *Slovník spirituality*. 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1995. 1296 s. ISBN 80-7192-338-9

Denní modlitba církve II, Praha: Sekretariát české liturgické komise, 1987. 1608 s.

ECKERT, FR., *Církev vítězná. Životy Svatých a Světic Božích*. Svazek 1. Praha: Dědictví svatojánské, 1892.

HÁJEK, ŠTĚPÁN. *Problémy a perspektivy Českobratrské církve evangelické*. In *Rozpravy/Samenspraak 1996 – 1997. Církev jako menšina*. 1. vyd. Heršpice: EMAN. 1996. s. 26 – 33. ISBN 80-901854-2-8

HEYDUK, J., *Svatí církevního roku*, 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2001. 240 s. ISBN 80-7021385-X

Kancionál, společný zpěvník českých a moravských diecézí (vydání pro olomouckou a ostravsko-opavskou diecézi), Praha: Katolický týdeník s.r.o., 2003. 743 s. ISBN 80-86615-01-4

KUTNAR, F.; MAREK, J., *Přehledné dějiny českého a slovenského dějepisectví: od počátků národní kultury až do sklonku třicátých let 20. století*, 2.vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1997. 1065 s. ISBN 80-7106-252-9

LACHMANOVÁ, K., *Svatý Jan Sarkander*. In *Svatí na každý den*, 4 – 6, 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2010. s. 170 – 171. ISBN 978-80-7195-291

NIKLOVÁ, G., *Sarkandrova kaple*. 1. vyd. Olomouc: ARCUS, 1995. 30 s., ISBN 80-901014-0-2

METROPOLITNÍ KAPITULA U SV. VÁCLAVA V OLOMOUCI. *Perla Moravy. Písňe a modlitby k svatému Janu Sarkandrovi*. Olomouc: MCM, 1995. 20 s.

PIŤHA, P. *Čechy a jejich svatí*. Praha: AVED, 1992. 240 s.

PROCHÁZKA, MATĚJ. *Život bl. Jana Sarkandra muč.* In *Bibliotéka života Svatých*, ročník 1861, č. VI.. Brno: Dědictví sv. Cyrila a Methodia, 1861.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J., *Pedagogický slovník*. 4. akt. vyd. Praha: Portál, 2003. s. 324. ISBN 80-7178-772-8

RADKOVSKÝ, F. *Ekumenismus v současné situaci naší země. in Prohloubení ducha ekumenismu v církvi dnešní doby. Sborník přednášek z kněžského dne 26. března 1992 v Olomouci.* 1. vyd. Vizovice: Lípa, 1992. s. 16 – 19. ISBN 80-285-0010-5

SCHAUBEROVÁ, V., SCHINDLER, H. M., *Rok se svatými.* 1. vyd. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1997. 702 s. ISBN 80-7192-304-4.

SHIKORA, R., *Naše světla: čtení ze života svatých.* Frýdek: Exerciční dům, 1947.

ŠIGUT, FRANTIŠEK. *Obrana blahoslaveného Jan Sarkandra proti útokům dr. Františka Hrubého.* Olomouc: Velehrad, nakladatelství dobré knihy, 1940.

TIHELKA, VILÉM. *Blahoslavený Jan Sarkander, jeho život, umučení a smrt.* In *Časové úvahy*, ročník XIV, číslo 3. Hradec Králové: Politické družstvo tiskové, 1910.

VYHLÍDAL, ZDENĚK. *Sarkander – historická freska*, 2. vyd. (v MCM 1. vyd), Olomouc: MCM, 2009. 128 s. ISBN 978-80-7266-318-7

ZLÁMAL, BOHUMIL. *Příručka českých církevních dějin. Díl IV. Doba husitská, českobratrská a protestantská (1400 – 1550), Doba rekatolizace (1550 – 1650).* 1. vyd. Olomouc: MCM, 2008. 414 s. ISBN 978-80-7266-284-5

ZDROJ FOTOGRAFIÍ

Jan Sarkander. *Wikipedia. Otevřená encyklopedie* [online]. 2012 [cit. 10. 4. 2012]. Dostupný z WWW: http://cs.wikipedia.org/wiki/Jan_Sarkander. (obrázek 6 a 7)

Město Potštát [online]. 2012 [cit. 10. 4. 2012]. Dostupný z WWW: <http://www.potstat.cz>. (obrázek 8)

Kaple sv. Jana Sarkandera [online]. 2012 [cit. 15. 4. 2012]. Dostupný z WWW: <http://konvikt.signaly.cz/teolo/prostory-seminare/kaple>. (obrázek 9)

Obrázek 1 – 5 a 10: autor Eva Křupalová, foceno 10. 4. 2012

ANOTACE

Tato práce pojednává o svatém Janu Sarkanderovi, který je českým světcem a mučedníkem, o jeho životě (3. kapitola) a o svědectví, jež podává o tomto světci tradice katolické církve (4. kapitola). Obsahem práce je také pojednání o mladém člověku (1. kapitola) z pohledu vývojové psychologie a náboženské pedagogiky, a také o katechezi (2. kapitola), jak v obecné, tak i ve speciální rovině. V závěru práce jsou představeny vlastnosti a postoje sv. Jana Sarkandera, které mohou být inspirativní pro dnešní mladé lidi a pro katechezi (5. kapitola).

This Work discussed the St. John Sarcander, who's the Czech saint and martyr, his life (3rd chapter) and witness, which the tradition of the Catholic Church set out about this saint (4th chapter). In this work is also treatise of young man (1st chapter) from the perspective of developmental psychology and religious education. And also treatise of a catechesis (2nd chapter). The conclusion presents the characteristics and attitudes of St. John Sarcander, that can be inspiring for today's young people and for a catechesis (5th chapter).